

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport*

Voortgangsrapportage Nationaal Preventieakkoord 2019

Voortgangs-
rapportage
Nationaal
Preventieakkoord
2019

Colofon

© RIVM 2020

Delen uit deze publicatie mogen worden overgenomen op voorwaarde van bronvermelding:
Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), van Giessen et al, 2020,
Voortgangsrapportage Nationaal preventieakkoord 2019.
DOI 10.21945/RIVM-2020-0104

Anoukh van Giessen, RIVM
Jolanda Boer, RIVM
Iris van Gestel, RIVM
Emma Douma, RIVM
Esther du Pon, RIVM
Anneke Blokstra, RIVM
Nynke Koopman, RIVM

Contact:

Anoukh van Giessen
Anoukh.van.Giessen@rivm.nl

Dit onderzoek werd verricht in opdracht van het Ministerie van VWS in het kader van de voortgangsrapportage Nationaal Preventieakkoord.

Publieks- samenlevings- voortgangs- rapportage NPA

De meer dan 70 partijen die eind 2018 het Nationaal Preventieakkoord (NPA) hebben afgesloten, zijn in 2019 met het overgrote deel van de afspraken aan de slag gegaan. Binnen alle drie de deelakkoorden is het grootste gedeelte van de afspraken in 2019 in uitvoering (62% voor roken, 80% voor overgewicht en 65% voor problematisch alcoholgebruik). Veel andere afspraken zijn in voorbereiding (14% voor roken, 17% voor overgewicht en 20% voor problematisch alcoholgebruik). Een klein deel van de afspraken (2%-5%) was eind 2019 al afgerond. Het deel van de afspraken dat eind 2019 nog niet was gestart, is ook klein: 8% voor roken, 0% voor overgewicht en 10% voor problematisch alcoholgebruik.

Met het NPA willen het ministerie van VWS en meer dan 70 partijen bijdragen aan een gezonder Nederland. Zij willen dat in 2040 minder mensen roken, minder mensen overgewicht hebben en minder mensen problematisch alcohol gebruiken. Vanaf 2010 is een daling te zien in het aantal volwassen Nederlanders die roken naar 22% in 2019. De ambitie is dat in 2040 maximaal 5% van de volwassen Nederlanders nog rookt. Voor overgewicht is het doel om het aantal mensen met overgewicht terug te brengen tot minder dan 40% in 2040. In 2019 was het percentage volwassenen met overgewicht met 50% ongeveer gelijk aan dat van 2018.

In 2019 dronk 9% van de volwassen Nederlanders overmatig en 9% zwaar. Het streven is dat dit zowel voor overmatig als voor zwaar drinken in 2040 is gedaald naar maximaal 5%.

In het NPA is afgesproken dat het RIVM ieder jaar verslag uit zal brengen over de uitvoering van de gemaakte afspraken van het NPA. Door middel van een gerichte en herhaalde uitvraag bij alle deelnemende partijen is zo veel mogelijk concrete en cijfermatige voortgangsinformatie verzameld. De rapportage richt zich vooral op doelen die in 2020 bereikt moeten worden.

In alle deelakkoorden is het voor een deel van de doelstellingen en afspraken onduidelijk wanneer de activiteiten plaatsvinden, door welke partij het uitgevoerd wordt of wat de concrete uitkomst is. Met name voor dit soort afspraken was de aangeleverde informatie over de voortgang van de afspraken niet altijd cijfermatig of concreet. Hierdoor, maar ook omdat de uitvoering van de afspraken binnen het NPA pas een jaar onderweg is, zegt de voortgang over 2019 nog niets over het al dan niet behalen van de ambities in 2040.

Kernwoorden: roken, overgewicht, problematisch alcoholgebruik, Nationaal Preventieakkoord, voortgangsrapportage

Synopsis of NPA progress report

Over 70 parties signed the National Prevention Agreement (NPA) at the end of 2018. In 2019 they started implementing most of the actions agreed in the NPA. Within all three of the underlying sub-agreements, most actions were in progress in 2019 (62% for smoking, 80% for being overweight, and 65% for problematic alcohol consumption). Many of the other actions agreed upon were in preparation (14% for smoking, 17% for being overweight, and 20% for problematic alcohol consumption). A small number of actions (2%-5%) had already been completed by the end of 2019. The number of actions that had not yet been started at the end of 2019 was also small: 8% for smoking, 0% for being overweight, and 10% for problematic alcohol consumption.

Through the NPA, the Ministry of Health, Welfare and Sport and the signing parties aim to contribute to better public health in the Netherlands. Their goal is to ensure that in 2040 fewer people smoke, are overweight or consume alcohol problematically. The number of adults who smoke has decreased since 2010 to a level of 22% in 2019. The ambition is to reduce this number to a maximum of 5% in 2040. With regard to being overweight, the ambition is to reduce the number of adults who are overweight to less than 40% in 2040. The percentage of overweight adults in 2019 was 50%, which is approximately the same as in 2018. In 2019, 9% of

adults consumed excessive amounts of alcohol, and 9% were heavy drinkers. The ambition is to reduce this number to a maximum of 5% in 2040, both for excessive alcohol consumption and for heavy drinking.

In the NPA, it was agreed that RIVM will provide an annual report on the progress of the actions agreed in the NPA. Specific and quantitative information on the progress of the actions was collected in a targeted and repeated survey conducted among all the signing parties. The report focuses primarily on goals that are to be realised in 2020.

All sub-agreements contain some actions for which it is unclear what the exact goal is, when the goal is to be realised, who the responsible party is, or what the specific result will be. In particular with regard to such actions, the information provided about the progress being made was not always quantitative or specific. As a result, but also because the implementation of the actions agreed in the NPA only started a year ago, the progress made over 2019 does not yet justify any conclusions with regard to realising the ambitions for 2040.

Key words: smoking, overweight, problematic alcohol consumption, National Prevention Agreement, progress report

Inhoudsopgave

1	Inleiding	7
2	Roken	8
2.1	Situatie 2010-2019 en ambities	8
2.2	Voortgang doelstellingen en afspraken	9
2.3	Duiding en conclusie	23
3	Overgewicht	24
3.1	Situatie 2010-2019 en ambities	24
3.2	Voortgang doelstellingen en afspraken	26
3.3	Duiding en conclusie	37
4	Problematisch alcoholgebruik	38
4.1	Situatie 2010-2019 en ambities	38
4.2	Voortgang doelstellingen en afspraken	39
4.3	Duiding en conclusie	51
5	Conclusie en vooruitblik	52
6	Referenties	54

1 Inleiding

Met het Nationaal Preventieakkoord (NPA) willen het ministerie van VWS en een groot aantal partijen bijdragen aan een gezonder Nederland. Het NPA legt de focus op drie leefstijlkenmerken die verantwoordelijk zijn voor een groot deel van de ziektelast in Nederland: roken, overgewicht en problematisch alcoholgebruik. De ambitie is om de huidige trends in de gunstige richting te buigen, zodat in 2040 minder mensen roken, minder mensen overgewicht hebben en minder mensen problematisch alcohol gebruiken. Het NPA bevat, naast de ambities, doelstellingen en afspraken (ook maatregelen of acties genoemd), waarmee de akkoordpartijen deze ambities waar willen maken.

In het NPA is afgesproken dat het RIVM (in samenspraak met CBS, GGD GHOR Nederland, Pharos, Trimbos-instituut en CPB) jaarlijks over de voortgang van de uitvoering van de afspraken zal rapporteren en de ontwikkeling van een aantal relevante leefstijlindicatoren die betrekking hebben op de drie leefstijlkenmerken in beeld zal brengen. Deze voortgangsrapportage zal door het RIVM eens in de vier jaar aangevuld worden met een doorrekening van de impact van de maatregelen van het NPA om in te schatten of de ambities van 2040 worden behaald. Om af te stemmen met akkoorden en ervaring vanuit alle relevante planbureaus en kennisinstituten zijn PBL, SCP en Mulier instituut aan een zogeheten externe begeleidingscommissie toegevoegd.

Deze voortgangsrapportage laat per deelakkoord zien hoe de leefstijl zich heeft ontwikkeld en wat de voortgang is voor de doelstellingen en afspraken in het eerste jaar (2019) sinds het NPA is ondertekend (23 november 2018). Allereerst wordt inzicht gegeven in de

recente leefstijlontwikkelingen in relatie tot de gestelde ambities voor 2040. Vervolgens wordt inzicht gegeven in de voortgang van de doelstellingen die binnen de thema's in elk deelakkoord zijn vastgesteld. Tot slot wordt gerapporteerd in hoeverre de onderliggende afspraken in uitvoering zijn en wordt de voortgang geduid. Een volledig overzicht van de voortgang per doelstelling en per afspraak is online beschikbaar (*Bijlage A-voortgang roken; Bijlage B-voortgang overgewicht; Bijlage C-voortgang probl alcohol*).

Deze voortgangsmeting geeft inzicht in de voortgang van de uitvoering van de afspraken, niet in de mogelijke impact ervan op de leefstijlkenmerken roken, overgewicht en problematisch alcoholgebruik en het behalen van de ambities. De quickscan van de mogelijke impact van het Nationaal Preventieakkoord, die het RIVM uitvoerde aan de start van het akkoord in 2018¹, geeft inzicht in de mogelijkheden voor het behalen van de gestelde ambities. In 2023 zal, met de tot dan toe gerealiseerde voortgang van alle doelstellingen en afspraken binnen het NPA, opnieuw een inschatting gemaakt worden van de impact in relatie tot het al dan niet behalen van de ambities in 2040.

Door middel van een gerichte en herhaalde uitvraag bij alle deelnemende partijen is zo veel mogelijke concrete en cijfermatige voortgangsinformatie verzameld. De beschrijving en beoordeling van de voortgang voor de doelstellingen en afspraken is vrijwel volledig gebaseerd op de door de verantwoordelijke akkoordpartijen aangeleverde voortgangsinformatie. Gedetailleerde informatie over de werkwijze achter deze voortgangsrapportage, waaronder het uitvragen en duiden van de voortgang, is online beschikbaar (*Bijlage D-methoden*).

2

Roken

Met de afspraken in het NPA willen de partijen ervoor zorgen dat kinderen kunnen opgroeien in een rook- en tabaksvrije omgeving. Dit betekent dat kinderen niet blootstaan aan

meeroken en niet verleid worden om te gaan roken. De afspraken zijn gericht op omgevingen waar het opgroeiende kind vaak komt, zoals de speeltuin, school en de sportvereniging. Daarnaast zetten de partijen zich in om rokers te motiveren te stoppen met roken. Er wordt hierbij speciaal aandacht gegeven aan (aanstaande) ouders.

2.1 Situatie 2010-2019 en ambities

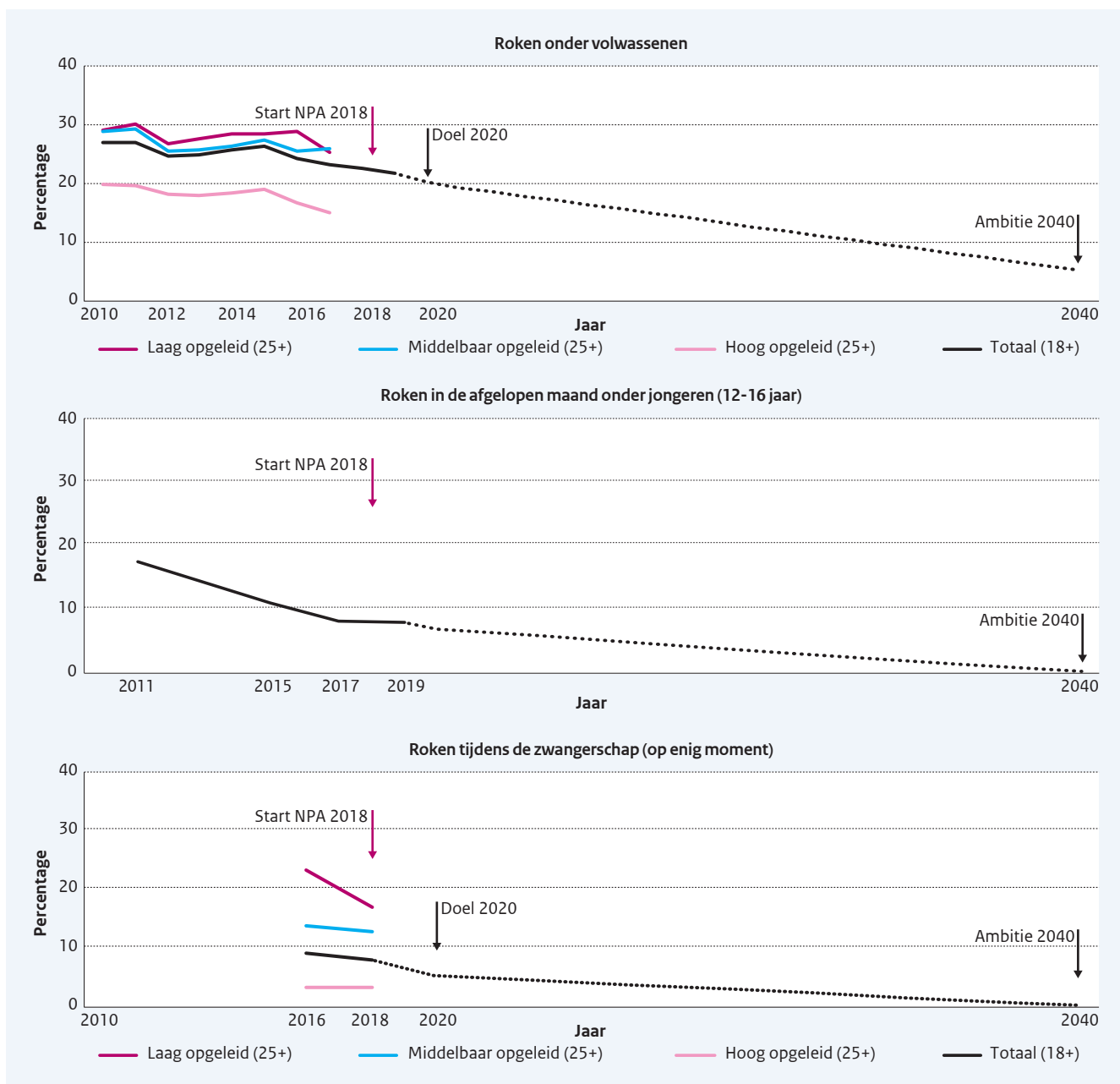
In het NPA zijn binnen het deelakkoord roken drie ambities vastgelegd. Ten eerste is de ambitie uitgesproken dat in 2040 minder dan 5% van de inwoners van 18 jaar en ouder in Nederland rookt. Het tussendoel is minder dan 20% rokers in 2020. In 2018, het jaar waarin het NPA is ondertekend, rookte 22,4% van de Nederlanders (zie figuur 1). Dit is minder dan in de jaren ervoor. In 2019

zette deze daling zich voort en rookte 21,7% van de volwassenen². Om de ambitie te bereiken is dus een verdere daling van ruim 16% nodig. Er roken minder hoog opgeleiden dan laag en middelbaar opgeleiden, maar ook onder hoog opgeleiden is het percentage rokers nog ruim boven de ambitie³.

De tweede ambitie is dat in 2040 geen enkele jongere meer rookt. Sinds 2011 is het percentage 12-16-jarigen dat in de afgelopen maand rookte meer dan gehalveerd. Net als in 2017, gaf in 2019 bijna 8% van de onderzochte jongeren aan dat ze de afgelopen maand rookten⁴.

De derde ambitie is dat geen enkele zwangere vrouw in 2040 rookt, met hooguit 5% rokende zwangere vrouwen in 2020 als tussendoel. In 2018 rookte nog 7,4% van de zwangere vrouwen op enig moment tijdens de zwangerschap. Het aantal rokende zwangere vrouwen lag in 2016 nog hoger, vooral onder laag opgeleide vrouwen (22% in 2016 versus 16% in 2018). Er zijn alleen vergelijkbare cijfers over 2016 en 2018 beschikbaar vanuit de Monitor Middelengebruik en Zwangerschap⁵.

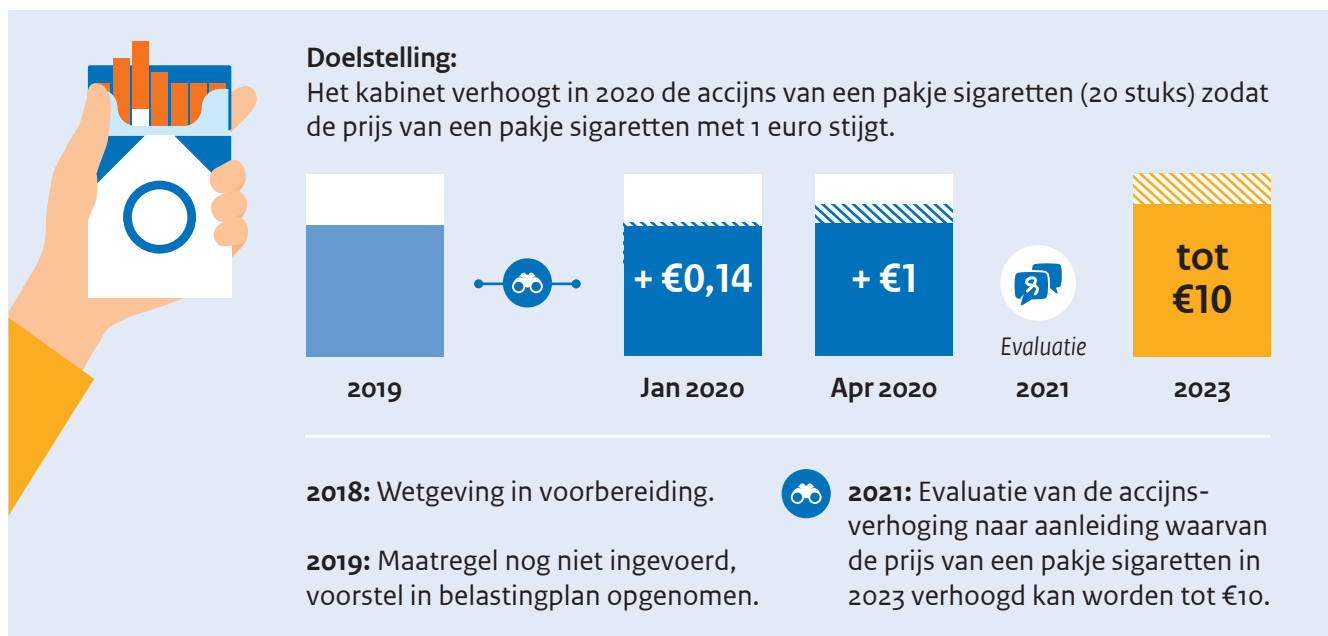
Figuur 1: Situatie 2010-2019 en ambities in het Nationaal Preventieakkoord - Roken.

2.2 Voortgang doelstellingen en afspraken

Om de ambities van het Nationaal Preventieakkoord te bereiken zijn er afspraken gemaakt op verschillende relevante terreinen. Voor het deelakkoord roken zijn de afspraken onderverdeeld in vier thema's: A) Rook- en tabakvrije omgeving, B) Effectieve en toegankelijke stoppen-met-rokencare, C) Rookvrije zorg en D) Rookvrije organisatie. Bij het deelakkoord roken zijn er doelstellingen per thema opgesteld. We geven de

voortgang weer van deze doelstellingen. Daarnaast is er een afspraak vanuit het akkoord, die geëvalueerd is binnen de quickscan van de mogelijke impact Nationaal Preventieakkoord¹ die het RIVM uitvoerde aan de start van het akkoord in 2018, opgenomen als doelstelling. Een volledig overzicht van de voortgang van alle afspraken binnen het NPA is online beschikbaar (*Bijlage A-voortgang roken*) evenals de gebruikte methodologie voor de indeling en duiding van de voortgang (*Bijlage D-methoden*).

A. Rook- en tabakvrije omgeving

De doelstelling is dat het kabinet in 2020 de accijns verhoogt, zodanig dat de prijs van een pakje sigaretten met 1 euro stijgt. In 2019 is het voorstel voor de invoering van de extra accijns in het belastingplan voor 2020 opgenomen. De accijns is per 1 april 2020 verhoogd; een pakje van 20 sigaretten is gemiddeld 1 euro duurder geworden en een pakje shag van 50 gram 2,50 euro. Ook op andere producten (bijvoorbeeld

volumetabak en heatsticks) wordt in gelijke zin accijns geheven. In 2021 zal de accijnsverhoging geëvalueerd worden. Afhankelijk van de uitkomsten, kan in 2023 de prijs van een pakje sigaretten verhoogd worden tot 10 euro. Nederland wil bij verdere verhoging van de accijns samen met de buurlanden optrekken. In 2019 heeft hierover een gesprek met Duitsland plaatsgevonden.

Bovenstaande doelstellingen komen voort uit doelstelling 2 en 3 van thema A uit het NPA.

De doelstelling is dat per 2020 rookwaren uit het zicht worden gehaald bij supermarkten en per 2021 ook bij

andere verkooppunten. Daarnaast worden sigaretten vanaf 2020 verpakt in neutrale verpakkingen (voor

sigaren en e-sigaretten in 2022). Ook is per 2021 reclame in en aan de voorgevel van verkooppunten verboden.

In 2019 was de wetgeving voor deze doelstellingen in voorbereiding.

Doelstelling:

De komende jaren wordt het aantal verkooppunten verminderd.

2018: Schatting van het aantal verkooppunten*:

* Inschatting Ministerie van VWS op basis van o.a. Gerritsen et al., 2014, Economische effecten beperken verkooppunten van tabak.

2019: Geen voortgang bekend.

2020: Monitor van verkooppunten verwacht.

In 2022 sigaretten-automaten niet meer toegestaan.

Er is als doel gesteld dat de komende jaren het aantal tabaksverkooppunten wordt verminderd. Het is niet bekend of in 2019 het aantal verkooppunten is afgenomen. In 2020 wordt een nieuwe monitor van het aantal tabaksverkooppunten verwacht. Daarnaast wordt

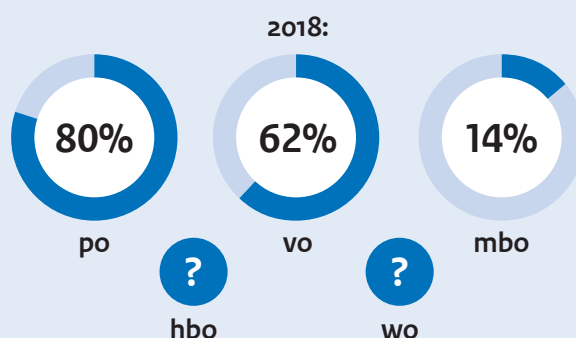
in 2020 onderzoek uitgevoerd naar de mogelijkheden om het aantal tabaksverkooppunten in de toekomst te beperken. Met de regelgeving voor het uitstalverbod zijn sigarettenautomaten per 2022 niet meer toegestaan.

Doelstelling:

In 2020 zijn rookvrije schoolterreinen verplicht.

Met aanvullende middelen worden via Gezonde School extra scholen ondersteund in het rookvrij maken van hun schoolterrein.

2019: Geen voortgang bekend.

2020: De meting wordt in het voorjaar opnieuw uitgevoerd.

De doelstelling is dat vanaf 2020 rookvrije schoolterreinen verplicht zijn. In 2018 had de meerderheid van het primair onderwijs (po) en voortgezet onderwijs (vo) en een klein gedeelte van het middelbaar beroepsonderwijs

(mbo) een rookvrij schoolterrein⁶. Het aantal instellingen voor hoger beroepsonderwijs (hbo) en wetenschappelijk onderwijs (wo) met een rookvrij terrein was niet bekend. In 2019 is aanvullend budget ingezet om via het

Gezonde School programma extra ondersteuning te bieden aan scholen die hun terreinen rookvrij willen maken. In 2019 zijn er steeds meer terreinen in alle

onderwijssectoren rookvrij geworden, maar het aantal is niet bekend. In 2020 wordt het aantal rookvrije schoolterreinen opnieuw gemeten.

Doelstelling:

Rookruimten in de horeca, (semi)-publieke sector en in openbare gebouwen worden uiterlijk juli 2022 gesloten. Voor het sluiten van rookruimten op de werkplek buiten de horeca wordt een convenant met het bedrijfsleven gesloten (sluiting uiterlijk 2023 gerealiseerd).

✘ **2018:** Nog geen wijziging wetgeving bij start NPA, dus rookruimtes nog toegestaan.

2019: Sinds september zijn rookruimtes in de horeca verboden.

Geen convenant gesloten maar wetgeving in te gaan per 2022.

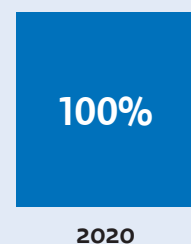
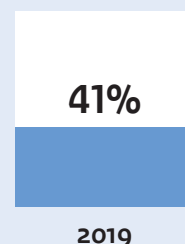
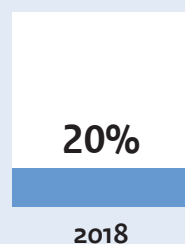

In het NPA is afgesproken dat uiterlijk in juli 2022 rookruimten in de horeca, (semi)-publieke sector en in openbare gebouwen gesloten worden. Met een uitspraak van de Hoge Raad in september 2019, is de uitzondering op het rookverbod voor rookruimten met directe ingang ongeldig verklaard en zijn rookruimten in

de horeca verboden. Voor het sluiten van rookruimten op werkplekken buiten de horeca (uiterlijk 2023) was het doel een convenant met het bedrijfsleven te sluiten. Eind 2019 is aan de Tweede Kamer medegedeeld dat er geen convenant met het bedrijfsleven gesloten wordt, maar dat er per 2022 wetgeving komt.

Doelstelling:

In 2020 zijn de terreinen van alle kinderboerderijen geheel rookvrij.

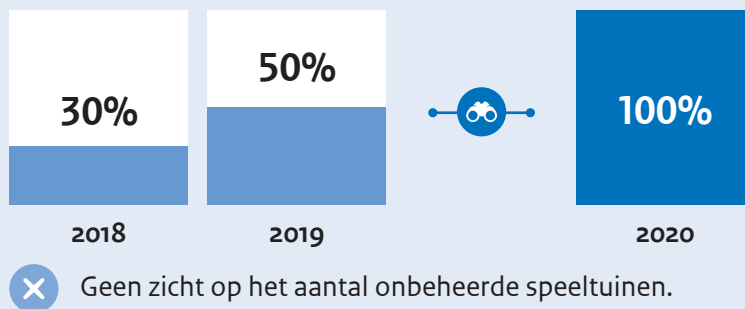

De doelstelling is dat in 2020 alle (400) kinderboerderijen geheel rookvrij zijn. Kinderboerderijen worden actief aangejaagd om rookvrij te worden. Sinds de start

van het NPA is het percentage rookvrije kinderboerderijen gestegen naar 41% eind 2019.

Doelstelling:

In 2020 is 100% van de beheerde en onbeheerde speeltuinen geheel rookvrij of zijn hierover afspraken gemaakt.

In het NPA is de doelstelling geformuleerd dat 75% van de beheerde en onbeheerde speeltuinen geheel rookvrij is in 2020, of dat hierover afspraken gemaakt zijn. Inmiddels is dit doel aangescherpt tot 100%. In 2018 is voor speeltuinen en kinderboerderijen een handreiking beschikbaar gekomen om hun terrein rookvrij te maken. In 2019 is er materiaal beschikbaar in de vorm van flyers,

posters en 'Rookvrij' borden, die het rookvrij maken van speeltuinen ondersteunen. Het percentage beheerde speeltuinen dat geheel rookvrij is, is gestegen naar 50% eind 2019. Er wordt niet bijgehouden hoeveel speeltuinen een afgeschermd rookplek hebben. Ook is er geen zicht op het aantal onbeheerde speeltuinen dat rookvrij is.

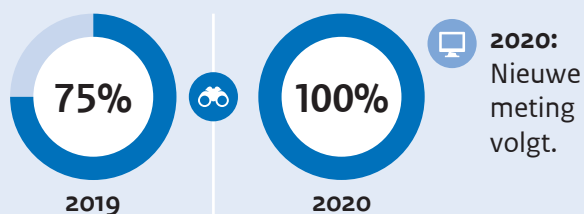
Doelstelling:

In 2020 zijn alle (12.000) kinderopvanglocaties rookvrij.

2018: Aantal rookvrije kinderopvanglocaties niet bekend.

2019: Inschatting van het percentage rookvrije kinderopvanglocaties:

Het doel is dat in 2020 alle (12.000) kinderopvanglocaties rookvrij zijn. Dit betekent dat er niet wordt gerookt op het terrein en dat er geen overdracht van derdehands rook plaatsvindt. Het aantal kinderopvanglocaties dat rookvrij was in 2018 en 2019 is niet precies bekend. Er wordt geschat dat in 2019 75% van de buitenruimtes die horen bij kinderdagverblijven rookvrij was. Dit garandeert niet dat er geen overdracht van derdehands

rook plaatsvindt, omdat de pedagogisch medewerkers tijdens werktijd wel op de openbare weg rookpauzes kunnen nemen. In 2019 is de brochure 'Op weg naar een rookvrije kinderopvang' herzien en in lijn gebracht met de wet- en regelgeving binnen de kinderopvang. Er is een plan gemaakt voor het uitvoeren van een mondelinge enquête waarmee in 2020 het aantal rookvrije kinderopvanglocaties gemeten zal worden.

Doelstelling:

In 2020 zijn 2500 sportverenigingen rookvrij of zijn hierover afspraken gemaakt. In 2025 geldt dit voor (nagenoeg) alle sportverenigingen.

Aantal rookvrije sportverenigingen:

2018 700*

2019 1126*

2020 2500

2025:

100%

Over verenigingen zonder eigen kantine zijn geen gegevens bekend. Niet bekend wanneer deze gegevens wel beschikbaar zijn.

* Aantal rookvrije atletiek-, hockey-, korfbal-, tennis- en voetbalverenigingen met eigen accommodatie/kantine die geheel of gedeeltelijk rookvrij zijn. In 2015 waren er 28.210 sportverenigingen in Nederland.

Het doel is dat in 2020 2500 sportverenigingen rookvrij zijn en dat dit het geval is voor (nagenoeg) alle sportverenigingen in 2025. Dit betekent dat de sportterreinen rookvrij zijn of dat hierover afspraken zijn gemaakt, zodat kinderen niet meer in aanraking komen met roken. In 2019 is een rookvrije sportomgeving onderdeel geworden van de communicatie over Gezonde Sportomgeving. Daarnaast hebben twee sportterreinen met in totaal tien verenigingen gebruik gemaakt van coaches voor begeleiding bij het rookvrij maken van hun

sportterrein. Het aantal sportverenigingen (atletiek, hockey, korfbal, tennis en voetbal) met een eigen kantine die geheel of gedeeltelijk rookvrij zijn, is in 2019 met 426 gestegen. Er zijn geen gegevens beschikbaar over verenigingen zonder eigen kantine (een indicatie van de voortgang van (rook)beleid van sportkantine is te vinden in: Slot-Heijs, 2020, De gezondere sportkantine in 2019 en Collard, 2019, Ambitie van sportverenigingen om te werken aan thema's uit het Nationaal Preventieakkoord, 2019).

Acht van de negen doelstellingen in het thema 'rook- en tabaksvrije omgeving' zijn doelstellingen voor het jaar 2020. De doelstelling dat de accijns in 2020 verhoogd wordt, wordt begin 2020 behaald. Verder wordt de doelstelling voor 2022 betreffende het sluiten van de rookruimtes in de horeca per 1 april 2020 behaald doordat de Hoge Raad de uitzondering op het rookverbod voor rookruimtes met directe ingang ongeldig heeft verklaard. Daarnaast is het doel dat in 2020 de terreinen van kinderboerderijen, speeltuinen en kinderopvanglocaties rookvrij zijn of dat hierover afspraken zijn gemaakt. Eind 2019 was respectievelijk 41%, 50% en 75% van deze locaties rookvrij. De voortgang over verplichte rookvrije schoolterreinen in 2020 is in 2019 nog niet bekend. In 2018 was respectievelijk 81%, 62% en 14% van de po, vo en mbo-scholen rookvrij. Voor sportverenigingen is het doel dat er 2500 verenigingen rookvrij zijn in 2020. Eind 2019 waren dit er 1126. Ten slotte is het in 2020 de bedoeling dat rookwaren bij de supermarkten uit het zicht zijn en dat rookwaren worden verpakt in

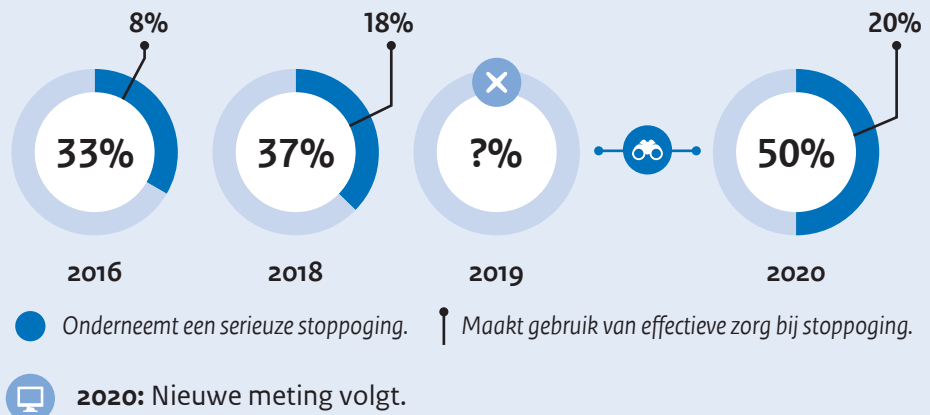
neutrale verpakkingen. In 2019 was de wetgeving hiervoor in voorbereiding.

Er zijn 46 afspraken gemaakt om de doelstellingen binnen dit thema te behalen, grotendeels waren dit concrete acties (79%). Het merendeel is gericht op de algemene bevolking of op kinderen. Vier afspraken waren mede gericht op mensen met een lagere sociaaleconomische status (SES). In 2019 was meer dan de helft (53%) van de afspraken in uitvoering. De voortgang van bijna een kwart van de afspraken was onbekend. Dit betrof afspraken van gemeenten die mogelijk onder lokale akkoorden vallen en waarvoor de monitors nog niet waren gestart. De overige afspraken waren nog niet gestart (13%) of in voorbereiding (9%). Eén afspraak was afgerond. Twee van de vier afspraken mede gericht op mensen met een lagere SES waren eind 2019 in uitvoering. Ruim een kwart (28%) van alle afspraken was al in uitvoering aan de start van het akkoord en werd voortgezet of uitgebreid.

B. Effectieve en toegankelijke stoppen-met-rokenczorg

Doelstelling:

In 2020 doet 50% van de volwassen rokers een serieuze stoppoging en ten minste 20% maakt daarbij gebruik van effectieve zorg.

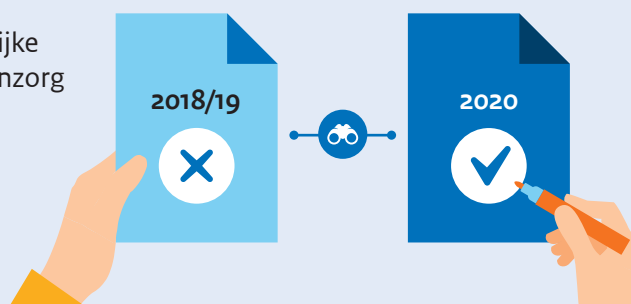
De doelstelling is dat 50% van de rokers van 18 jaar en ouder in 2020 een serieuze stoppoging doet en tenminste 20% daarbij gebruik maakt van effectieve zorg (zorg gebaseerd op de richtlijn Behandeling Tabaksverslaving en Ondersteuning bij Stoppen met Roken). In 2018 deed 37% van de rokers een stoppoging,

waarvan geschat werd dat 18% van de mensen bij hun stoppoging gebruik maakte van effectieve zorg. Het is echter niet zeker dat (ex-)rokers ook een bewezen effectieve methode hebben gebruikt. In de loop van 2020 volgen nieuwe cijfers over het aantal rokers dat een serieuze stoppoging heeft gedaan.

Doelstelling:

In 2020 is er voor iedereen die wil stoppen toegankelijke stoppen-met-rokenczorg en ondersteuning.

Stoppen-met-rokenczorg en ondersteuning valt onder verzekerde zorg:

1 januari 2020:

Ondersteuning zonder financiële drempels voor eerstelijnszorg programma's beschikbaar voor alle verzekerden.

De tweede doelstelling die binnen dit thema is geformuleerd, is dat er in 2020 voor iedereen die wil stoppen met roken toegankelijke stoppen-met-rokenczorg en ondersteuning is, zonder financiële drempels voor eerstelijnszorg programma's. In 2019 zijn de voorbereidingen getroffen om eerstelijns stoppen-met-rokenczorg vrij te stellen van het eigen risico. Vanaf 1 januari 2020

brengen zorgverzekeraars deze kosten niet meer in rekening bij de cliënt, waardoor deze zorg (inclusief medicatie) zonder financiële drempels beschikbaar is voor alle verzekerden via de eerstelijnszorg. Het is (nog) niet inzichtelijk hoeveel en welke mensen hiervan gebruik maken.

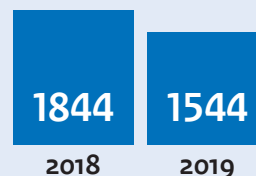
Doelstelling:

In 2020 zijn meer zorgverleners toegerust om motiverende gesprekken te voeren, vaker stopadvies te geven en iemand door te verwijzen.

2018/2019: E-learning voor zorgverleners nog niet opgestart. Er was een generieke sociale kaart beschikbaar via lkstopnu.nl.

Aantal zorgverleners opgenomen in het kwaliteitsregister:

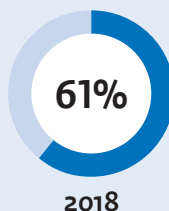

Het doel is dat in 2020 meer zorgverleners toegerust zijn om motiverende gesprekken te voeren, vaker een stopadvies te geven en vaker iemand door te verwijzen naar gespecialiseerde zorg en/of passende zorg en begeleiding in de buurt. Zorgverleners die opgenomen zijn in het kwaliteitsregister zijn voldoende geschoold voor motiverende gespreksvoering. In 2019 is het aantal behandelaars dat opgenomen is in het kwaliteitsregister

gedaald. Dit komt mogelijk doordat ook niet geregistreerde behandelaars een vergoeding krijgen, waardoor de noodzaak om stoppen-met-rokencare te kopen via het kwaliteitsregister lager is. Om de doelstelling te bereiken zal er onder andere een e-learning voor zorgverleners voor het voeren van motiverende gesprekken worden ontwikkeld. Hiermee was in 2019 nog niet gestart.

Doelstelling:

In 2020 krijgen alle zwangere vrouwen die roken een stopadvies van de verloskundig zorgverlener op basis van motiverende gespreksvoering.

Van de rokende zwangere vrouwen heeft stoppen met roken besproken met een professional.

2019: Voortgang niet bekend.

2020: nieuwe meting, resultaten verwacht in 2021.

De doelstelling is dat in 2020 alle zwangere vrouwen die roken een stopadvies krijgen van de verloskundig zorgverlener op basis van motiverende gespreksvoering. In 2018 heeft 61% van de zwangere vrouwen die op enig moment tijdens de zwangerschap rookte, stoppen met

roken besproken met een professional. Dit betrof in de meeste gevallen (88%) een verloskundige. In 2020 wordt opnieuw gemonitord hoeveel zwangere vrouwen advies krijgen om te stoppen met roken.

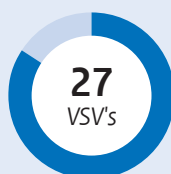

Doelstelling:

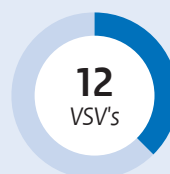
In 2020 is er in elke regio een 'zorgpad stoppen met roken' voor de Verloskundige Samenwerkingsverbanden (VSV's).

2018: Startsituatie niet bekend.

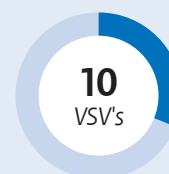
2019: Aantal van de 32 ondervraagde VSV's met een zorgpad:

Voor vrouwen die roken tijdens de zwangerschap.

Voor vrouwen die zijn gestopt met roken.

Voor partners/huisgenoten die roken.

Het doel is dat er in 2020 in elke regio, waaronder alle geboortezorg/jeugdgezondheidszorg (JGZ) regio's, een 'zorgpad stoppen met roken' voor de verloskundige en medisch specialistische zorg is. Daarnaast moet de samenwerking voor zorg en ondersteuning in en tussen deze sectoren goed georganiseerd zijn en waar mogelijk ook ingebed in het bredere aanbod van zorg en preventie in de buurt. In 2019 is de monitor 'Stoppen-met-roken begeleiding in het verloskundige samenwerkingsverband (VSV)' uitgevoerd om het stoppen-met-rokenbeleid in de VSV's in kaart te

brenge. Hieruit bleek dat in 2019 het merendeel van de VSV's een zorgpad heeft voor vrouwen die roken tijdens de zwangerschap, en ongeveer een derde een zorgpad voor vrouwen die zijn gestopt met roken en voor partners of huisgenoten die roken. Uit de monitor zijn bovendien verbeterpunten gekomen, zoals de overdracht naar met name de kraamzorg en de JGZ. De uitkomsten van de monitor worden gebruikt om VSV's actief te ondersteunen bij het ontwikkelen en implementeren van stoppen-met-roken beleid.

Alle doelstellingen in het thema 'Effectieve stoppen-met-roken zorg' zijn doelstellingen voor 2020. De doelstelling om voor iedereen toegankelijke stoppen-met-rokenzorg en ondersteuning te realiseren is behaald. De doelstelling om in elke regio een 'zorgpad stoppen met roken' te realiseren is voor rokende zwangere vrouwen, gestopte vrouwen en partners van rokers, voor respectievelijk 27, 12 en 10 van de in totaal 32 verloskundige samenwerkingsverbanden gerealiseerd. De voortgang over 2019 voor de doelstelling dat in 2020 50% van de volwassen rokers een serieuze stoppoging doet is nog niet bekend; in 2018 was dit 37%. Ook de voortgang over 2019 voor de doelstelling dat alle zwangere vrouwen die roken een stopadvies krijgen is nog niet bekend; in 2018 was dit 61%. Tot slot is het doel dat in 2020 meer zorgverleners zijn toegerust om motiverende gesprekken te voeren, stopadvies te geven en iemand door te verwijzen. Het aantal zorgverleners dat hier

officieel toe uitgerust was is in 2019 gedaald van 1844 naar 1544.

In het NPA zijn 47 afspraken gemaakt om de doelstellingen binnen dit thema te behalen. Hiervan was ruim driekwart (76%) gericht op de algemene bevolking. Een kwart van de afspraken was tijdens de start van het NPA al in uitvoering en werd voortgezet of uitgebreid. In 2019 waren drie afspraken (6%) nog niet gestart, de meeste afspraken waren in voorbereiding (15%) of in uitvoering (60%) en 3 afspraken (6%) zijn afgerond. Voor zes afspraken is er geen informatie aangeleverd (13%), dit betrof voornamelijk afspraken van gemeenten die mogelijk onder lokale akkoorden vallen en waarvoor de monitors nog niet waren gestart. Van de 6 afspraken die medegericht waren op mensen met een lagere sociaaleconomische status was het merendeel (83%) in uitvoering.

C. Rookvrije zorg

Doelstelling:

Op 31 mei 2019 (op Wereld Niet Roken Dag) spreken vertegenwoordigers van alle zorgaanbieders in ons land de ambitie uit om in 2030 rookvrij te zijn en hierop actief beleid te voeren.

✘ **2019:** De vertegenwoordigers hebben zich niet uitgesproken.

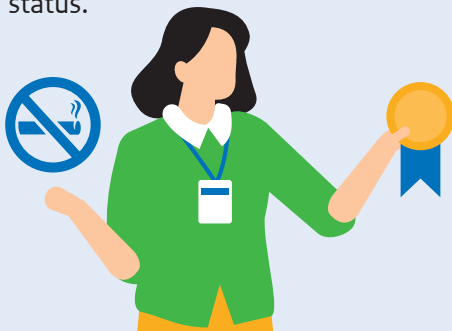
2019:
Wereld Niet Roken Dag.

In het NPA staat als eerste doelstelling bij dit thema dat op 31 mei 2019 (op Wereld Niet Roken Dag) vertegenwoordigers van alle zorgaanbieders in ons land de

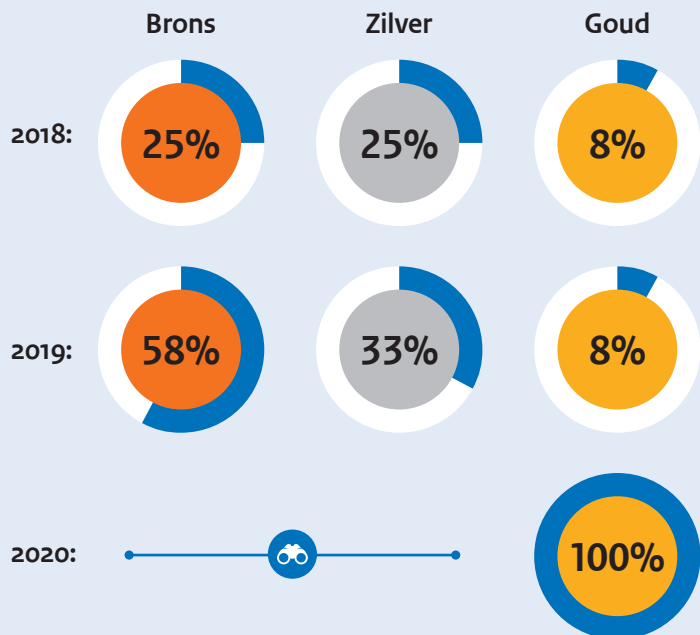
ambitie uitspreken om in 2030 rookvrij te zijn en hierop actief beleid te voeren. Dit is niet gebeurd.

Doelstelling:

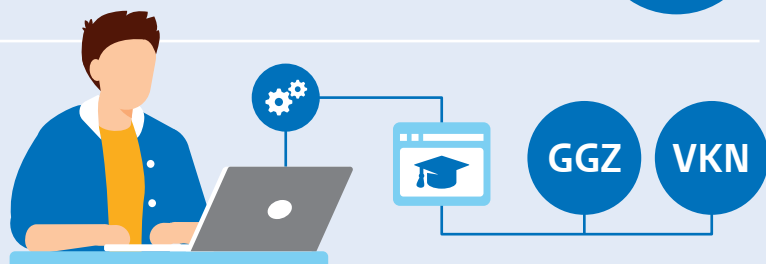
In 2020 zijn alle verslavingszorginstellingen (aangesloten bij VKN) rookvrij; zij beschikken allen over beleid dat aansluit bij de gouden status.

Het beleid moet aansluiten bij de gouden status volgens Global Network for Tobacco Free Health Care.

GGZ en VKN zijn samen bezig met het ontwikkelen van een e-learning voor medewerkers in de verslavingszorg.

De tweede doelstelling is dat in 2020 alle verslavingszorginstellingen, die aangesloten zijn bij Verslavingskunde Nederland (VKN), rookvrij zijn. Zij beschikken dan allen over beleid dat aansluit bij de gouden status volgens de systematiek van het Global Network For Tobacco Free

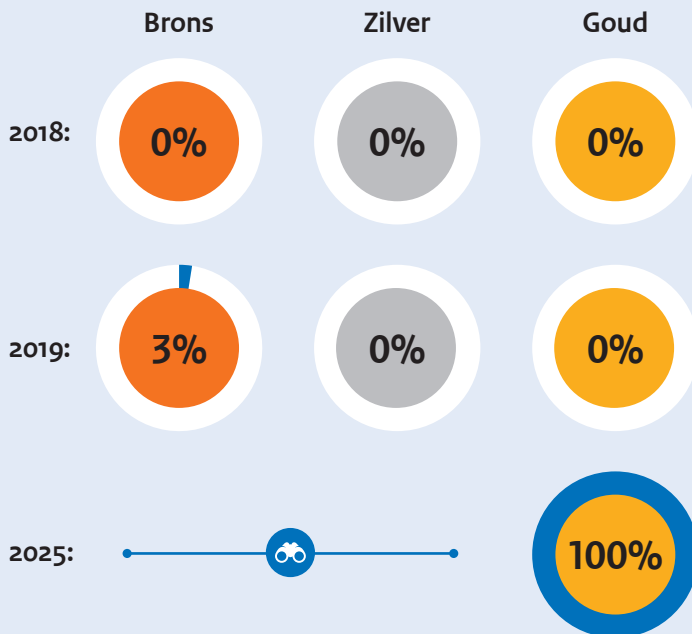
Health Care⁷. In 2019 is het percentage verslavingszorginstellingen met een bronzen status ruim verdubbeld. Ook is het percentage met een zilveren status toegenomen. Het percentage met een gouden status is gelijk gebleven.

Doelstelling:

In 2025 zijn alle GGZ-instellingen (aangesloten bij GGZ Nederland) rookvrij: zij beschikken allen over beleid dat aansluit bij de gouden status.

Het beleid moet aansluiten bij de gouden status volgens Global Network for Tobacco Free Health Care.

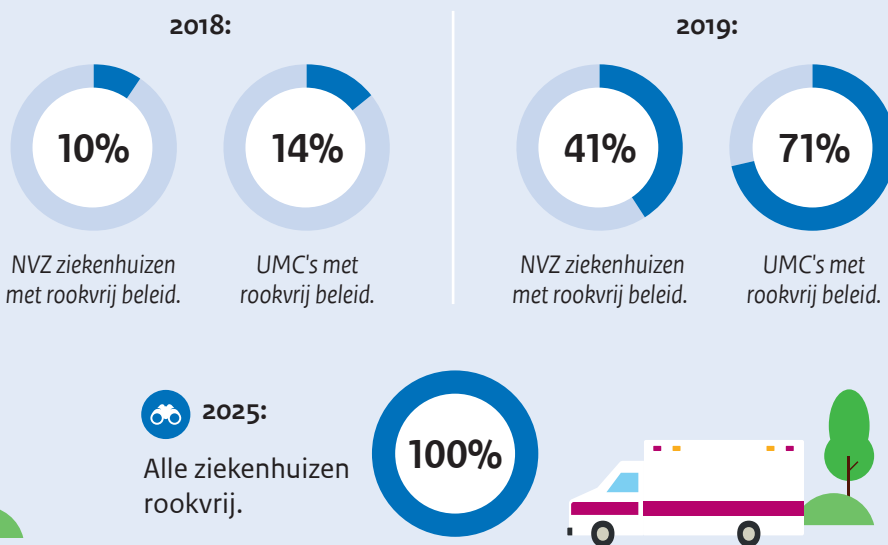
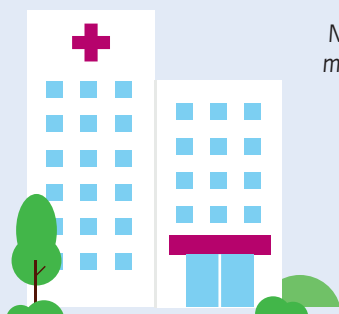

De doelstelling binnen rookvrije zorg is bovendien dat uiterlijk in 2025 alle GGZ-instellingen, die aangesloten zijn bij GGZ Nederland, rookvrij zijn. Ook hier betekent dit dat zij beschikken over beleid dat aansluit bij de gouden status volgens de systematiek van het Global Network For Tobacco Free Health Care⁷. In 2019 hebben de eerste GGZ-instellingen een bronzen status behaald.

GGZ Nederland en VKN werkten daarnaast aan de ontwikkeling van een e-learning voor medewerkers en ondersteunen hun werknemers in rookvrij ambulante werken door patiënten te attenderen op hun verantwoordelijkheid bij het creëren van een rookvrije werkplek voor hulpverleners.

Doelstelling:

Alle ziekenhuizen (aangesloten bij NFU of NVZ) zijn in 2025 rookvrij.

De vierde doelstelling is dat alle ziekenhuizen, die aangesloten zijn bij de Nederlandse Vereniging van Ziekenhuizen (NVZ) of de Nederlandse Federatie van Universitair Medische Centra (NFU), in 2025 rookvrij zijn.

In 2019 is zowel het percentage rookvrije ziekenhuizen aangesloten bij NVZ als het percentage rookvrije academische ziekenhuizen gestegen.

Eén van de vier doelstellingen binnen het thema ‘Rookvrije zorg’ betreft een doelstelling voor 2019, namelijk dat vertegenwoordigers van alle zorgaanbieders zich uitspreken in 2030 rookvrij te zijn tijdens Wereld Niet Roken Dag – dit is niet gebeurd. Verder is er één doelstelling voor 2020, namelijk dat alle verslavingszorginstellingen (aangesloten bij VKN) beschikken over beleid dat aansluit bij de gouden status. Eind 2019 gold dit voor 8% van de instellingen.

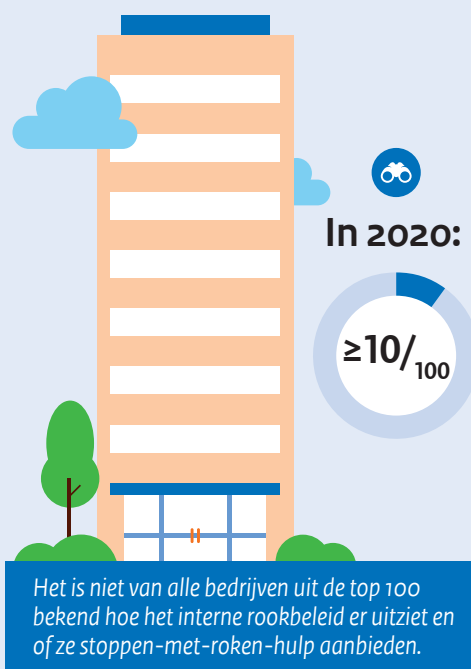
In het NPA zijn 15 afspraken gemaakt om de doelstellingen binnen dit thema te behalen. Ongeveer de helft (47%) hiervan was eind 2018 al in uitvoering en werd voortgezet of uitgebreid. In 2019 was 80% van de afspraken in uitvoering en de overige 20% in voorbereiding. De afspraken in uitvoering waren allemaal concrete acties. De afspraken die nog in voorbereiding waren betroffen grotendeels (67%) inspanningsverplichtingen.

D. Rookvrije organisatie

Doelstelling:

In 2020 zijn ten minste 10 van de top 100 grootste bedrijven in Nederland op weg naar een Rookvrije Generatie.

Bedrijven uit top 100	2018	2019
Rookvrij beleid voor de eigen werknemers, gebouwen en terreinen (inclusief stoppen-met-roken-ondersteuning).	0	4
Gestopt met verkoop van tabaksproducten.	1	1
Gestopt met investeringen in de tabaksindustrie.	11	11
Totaal aantal bedrijven op weg naar een Rookvrije Generatie.	12	16

Bovenstaande doelstelling is een samenvoeging van doelstelling 1 en 6 van thema D uit het NPA.

De eerste doelstelling binnen dit thema is dat in 2020 ten minste tien van de top 100 grootste bedrijven in Nederland op weg zijn naar een Rookvrije Generatie. Dat kan betekenen dat zij rookvrij beleid invoeren, stoppen met de verkoop van tabaksproducten en/of stoppen met investeren in de tabaksindustrie. Aan de start van het NPA waren dit er 12, dus al meer dan de doelstelling. In 2019 zijn er nog vier bedrijven uit de top 100 bij gekomen. Daarnaast is het ook de bedoeling dat

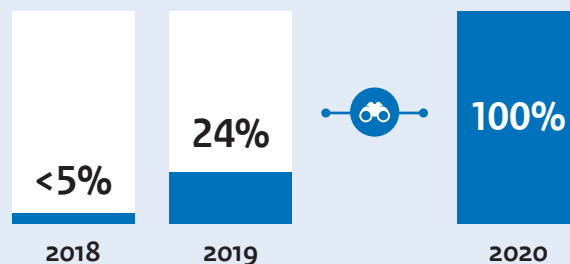
in 2020 meer bedrijven zijn gestopt met diensten en/of producten te leveren aan de tabaksindustrie. Eind 2018 zijn drie retailers gestopt met de verkoop van tabak en hebben drie bedrijven aangekondigd gefaseerd te stoppen. In 2019 is een bedrijf gestopt met dienstverlening aan de tabaksindustrie. De Alliantie Nederland Rookvrij (ANR) was in beide jaren in gesprek met partijen uit verschillende branches om ook hen te motiveren te stoppen met zakendoen met de tabaksindustrie.

Doelstelling:

In 2020 nemen bedrijfsartsen roken mee in elk contact, door roken te ontmoedigen en tools aan te bieden om te stoppen met roken.

Stoppen-met-roken in contacten meegenomen (geschatte percentages):

Het doel is dat bedrijfsartsen in 2020 roken meenemen in elk contact. In 2019 was er een toename van het percentage contactmomenten waarin stoppen-met-roken werd meegenomen. Uit een enquête in 2019 bleek

dat veel bedrijfsartsen behoefte hebben aan meer informatie over de relatie tussen roken en beroepslongaandoeningen.

Doelstelling:

Op 1 juli 2019 is het onderzoek afgerond naar hoe Rijkskantoren in 2021 rookvrij kunnen worden gemaakt.

✗ **2018:** Startsituatie niet bekend.

2019: Onderzoek afgerond. Resultaten van het onderzoek:

Rijkswerkgevers bieden stoppen-met-rokenprogramma's aan.

In 2021 kunnen rookruimten en andere rookvoorzieningen worden gesloten in en rond Rijkskantoren, mits er heldere communicatie plaatsvindt over het aangepaste rookbeleid en wat hiervoor nodig is.

Er is als doel gesteld dat op 1 juli 2019 het onderzoek naar de manier waarop Rijkskantoren in 2021 rookvrij kunnen worden gemaakt is afgerond. Dit is inderdaad gebeurd. Uit het onderzoek bleek dat het mogelijk is om in 2021 rookruimten en andere rookvoorzieningen in en

rond Rijkskantoren te sluiten. Een voorwaarde hiervoor is dat er heldere communicatie plaatsvindt over het aangepaste rookbeleid. In 2019 waren er 55 inpassende rookruimten in 150 Rijkskantoren.

Doelstelling:

In 2020 hebben meer bedrijven een rookvrij beleid voor werknemers, gebouwen en terreinen.

- ✘ **2018:** Startsituatie niet bekend.
- ✘ **2019:** Het aantal bedrijven met een rookvrij beleid is niet bekend. Het programma Aanpak Vitaal Bedrijf zal worden opgestart.

De doelstelling is dat in 2020 meer bedrijven een rookvrij beleid voor werknemers, gebouwen en terreinen hebben. In 2018 en 2019 was het aantal

bedrijven met een rookvrij beleid niet bekend. Wel zal het programma Aanpak Vitaal Bedrijf (vergelijkbaar met Gezonde School) worden opgestart.

Doelstelling:

In 2020 zijn ten minste 16 van de 20 grootste institutionele beleggers in Nederland gestopt met investeren in de tabaksindustrie.

Het is de bedoeling dat in 2020 ten minste 16 van de 20 grootste institutionele beleggers in Nederland zijn gestopt met investeren in de tabaksindustrie. In 2019 is

dit aantal met vier gestegen ten opzichte van 2018 en is de doelstelling behaald.

Eén van de doelstellingen binnen het thema 'Rookvrije organisatie' is voor 2019, de overige voor 2020. Drie van deze doelstellingen zijn gehaald, waarvan één, tenminste tien van de top 100 grootste bedrijven in Nederland zijn op weg naar een Rookvrije Generatie, al eind 2018. Daarnaast is het onderzoek naar hoe Rijkskantoren in 2021 rookvrij gemaakt kunnen worden afgerond en zijn ten minste 16 van de 20 grootste institutionele beleggers in Nederland gestopt met investeren in de tabaksindustrie in 2019. De doelstelling voor 2020 dat bedrijfsartsen roken meenemen in elk contact vorderde tot 24% eind 2019. Tenslotte is voor de doelstelling

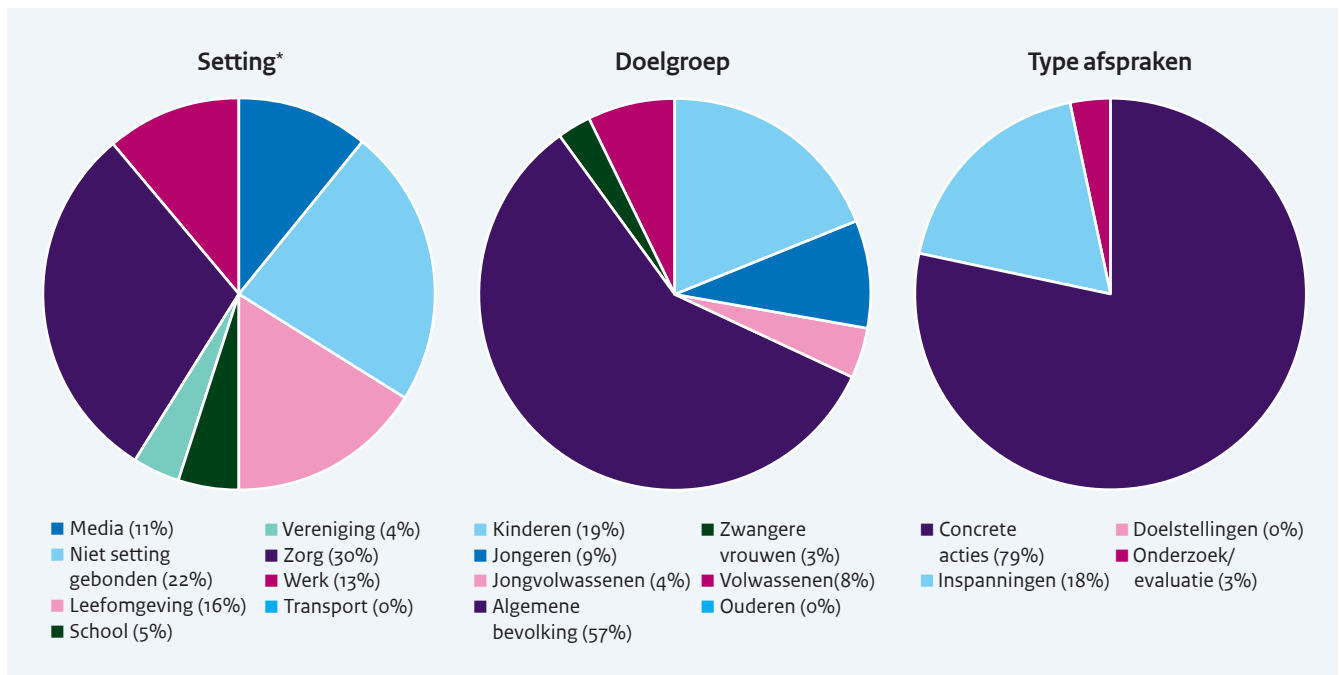
dat in 2020 meer bedrijven een rookvrij beleid hebben voor werknemers, gebouwen en terreinen geen voortgang bekend.

Er zijn 24 afspraken gemaakt om de doelstellingen binnen dit thema te behalen, waarvan het merendeel concrete acties (78%) en twee onderzoeken. Ongeveer een derde (36%) van de afspraken was al in uitvoering tijdens de start van het NPA. In 2019 was het merendeel van de afspraken in uitvoering (77%), de overige afspraken waren in voorbereiding (18%) en één afspraak was nog niet gestart.

2.3 Duiding en conclusie

De afspraken binnen het deelakkoord roken worden uitgevoerd in vrijwel elke setting behalve transport. Bijna een derde van alle afspraken wordt binnen de zorg uitgevoerd en ongeveer een kwart is niet aan een specifieke setting gebonden (zie figuur 2). Het merendeel

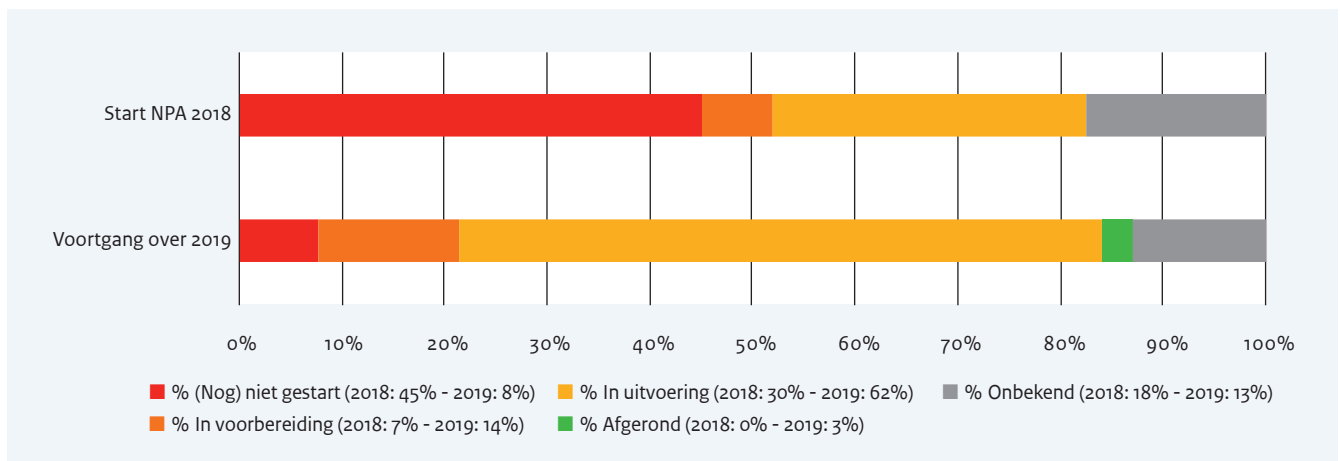
van de afspraken is gericht op de algemene bevolking en een derde op kinderen, jongeren en jongvolwassenen. Tien afspraken zijn specifiek gericht op mensen met een lagere sociaal economische status (SES). Ongeveer een vijfde van het akkoord bevat afspraken die een inspanningsverplichting weergeven en meer dan driekwart van de afspraken betreft concrete acties.

Figuur 2: Kenmerken van de afspraken in het Nationaal Preventieakkoord - Roken. * Door afronding tellen de percentages niet precies op tot 100%.

Eind 2019 waren de meeste afspraken in uitvoering of in een voorbereidende fase (zie figuur 3). Bijna een derde van deze afspraken was al in uitvoering aan de start van het NPA en werd voortgezet of uitgebreid. Alle vijf afspraken gericht op zwangere vrouwen waren eind 2019 in uitvoering. Van de tien afspraken die medegericht waren op

de bevolking met een lagere sociaaleconomische status was de helft nog niet gestart en ongeveer een derde in uitvoering. Voor 17 afspraken (grotendeels inspanningen) was de voortgang onbekend. Hieronder waren 15 van gemeenten die mogelijk onder lokale akkoorden vallen en waarvoor de monitors nog niet waren gestart.

Figuur 3: Voortgang van de afspraken in het Nationaal Preventieakkoord - Roken. De categorie onbekend bevat afspraken waarvan de voortgang niet aangeleverd is, niet bekend is, of de aangeleverde informatie niet voldoende is om inzicht te geven in de voortgang van de afspraak.

3 Overgewicht

De partijen van het NPA streven ernaar richting 2040 het overgewicht- en obesitasniveau terug te brengen naar het niveau van 1995. Dit willen ze onder andere doen door een gezonde leefstijl makkelijker te maken. Zij doen dit via voeding, sport en bewegen, en een integrale inzet gericht op het voorkomen en aanpakken van overgewicht en obesitas.

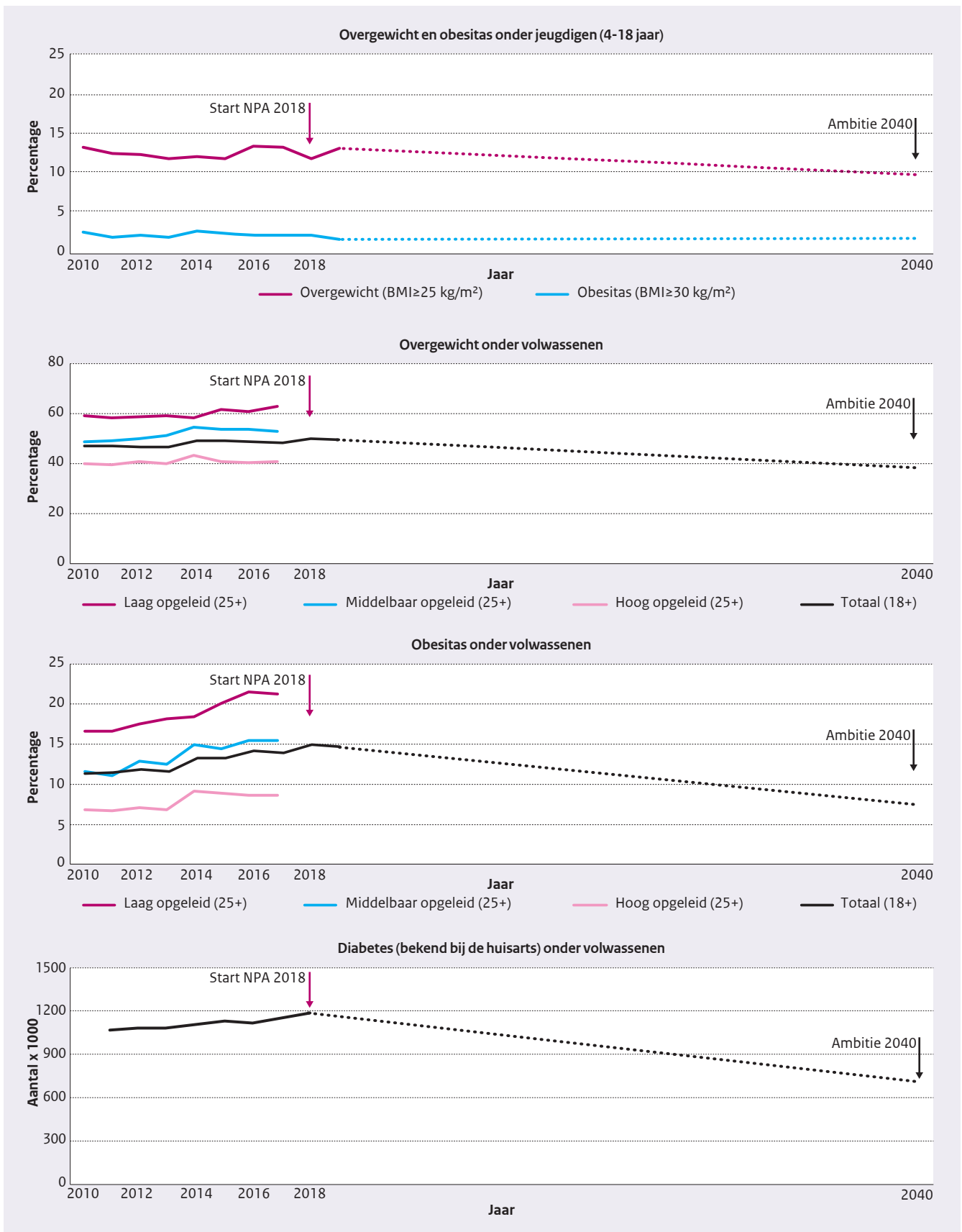
3.1 Situatie 2010-2019 en ambities

Gezamenlijk hebben de partijen drie ambities geformuleerd. De eerste ambitie is het terugbrengen van het percentage jeugdigen (4-18 jaar) met overgewicht tot maximaal 9,1% in 2040. In dezelfde periode moet het percentage jeugdigen met ernstig overgewicht (obesitas) dalen naar maximaal 2,3%. In 2019 was het percentage jeugdigen met overgewicht iets hoger (13,2%) dan in 2018 (11,7%, zie figuur 4). In 2019 had 2,1% van de jeugdigen obesitas. Dit is iets minder dan in 2018 (2,7%)⁸.

De tweede ambitie is om het percentage volwassenen met overgewicht terug te brengen tot 38% in 2040 en het percentage volwassenen met obesitas tot 9%. Om deze ambitie te halen moet de huidige stijging in het percentage volwassenen met overgewicht en obesitas omgezet worden in een daling. Vanaf 2010 is er een stijging te zien in het aantal mensen met overgewicht⁹. In 2019 was het percentage volwassenen met overgewicht ongeveer gelijk aan dat van 2018 (50%). Ook het percentage volwassenen met obesitas is ongeveer gelijk in 2019 (14,7%) en 2018 (15,0%)⁹. Het percentage volwassenen met overgewicht en obesitas is lager voor hoog opgeleiden, maar ook deze percentages liggen nog boven de ambitie^{10,11}.

Als derde is de ambitie uitgesproken om te komen tot een evenredige daling (40%) in het aantal Nederlanders dat lijdt aan obesitas-gerelateerde ziekten. Dit betekent dat het de ambitie is om bijvoorbeeld het aantal patiënten dat bij de huisarts bekend is met diabetes te laten dalen tot minder dan 700.000 in 2040. In 2018 waren er bijna 1,2 miljoen patiënten met diabetes bekend bij de huisarts¹². Gegevens over 2019 komen in de tweede helft van 2020 beschikbaar.

Figuur 4: Situatie 2010-2019 en ambities in het Nationaal Preventieakkoord - Overgewicht.

3.2 Voortgang doelstellingen en afspraken

Om de ambities van het NPA te bereiken dragen alle partijen bij aan het behalen van een viertal algemene doelen in 2040. Het eerste doel is dat alle inwoners van Nederland eten en drinken op een wijze die bijdraagt aan een gezond gewicht en een gezond voedingspatroon. Het tweede doel is dat 75% van de inwoners van Nederland beweegt volgens de Nederlandse Beweegrichtlijn. Het derde doel is dat inwoners van Nederland een gezonde, sociale, economische en fysieke omgeving hebben, die gezond leven stimuleert. Het vierde doel is dat er voor mensen met overgewicht of obesitas een passend sport- en beweegaanbod is en dat passende ondersteuning, begeleiding en zorg toegankelijk is.

In het deelakkoord voor overgewicht zijn de afspraken onderverdeeld in drie thema's: A) gezonde voeding, B) meer sporten en bewegen en C) gezonde omgeving en

zorg. In tegenstelling tot de deelakkoorden voor roken en problematisch alcoholgebruik, zijn er voor het deelakkoord voor overgewicht geen doelstellingen per thema opgesteld. Daarnaast zijn bovenstaande doelen voor 2040 niet allemaal concreet en/of meetbaar. Daarom is per thema, in plaats van of in aanvulling op de doelen, een aantal afspraken (in het NPA ook wel met acties aangeduid) geselecteerd waarmee de voortgang over de doelstellingen per thema wordt gerapporteerd. Hiervoor zijn met name afspraken gekozen met concrete meetbare doelen, die in de eerste jaren na het afsluiten van het akkoord bereikt zouden moeten worden. Daarnaast zijn de afspraken zo gekozen dat er per thema aan verschillende onderwerpen aandacht wordt besteed. Een volledig overzicht van de voortgang van alle afspraken binnen het NPA is online beschikbaar (*Bijlage B-voortgang overgewicht*) evenals de gebruikte methodologie voor de indeling en duiding van de voortgang (*Bijlage D-methoden*).

A. Gezonde voeding

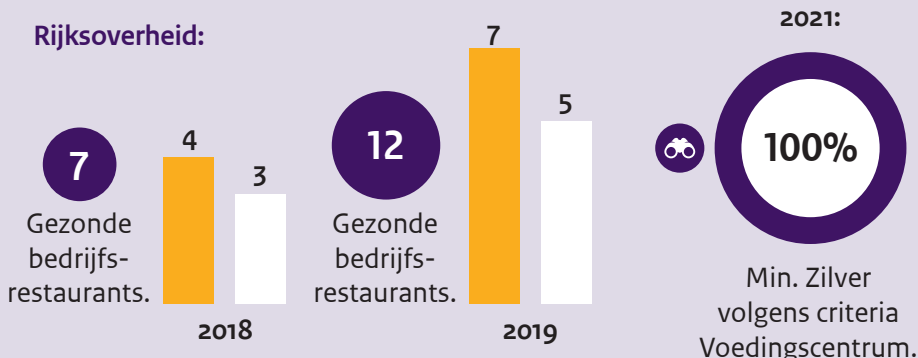
Er is afgesproken dat in 2020 50% van alle schoolkantines gezond is. Sinds eind 2018 is het percentage scholen met een gezonde schoolkantine met de helft toegenomen. Vooral het percentage scholen met

een gouden schaal volgens de criteria van het Voedingscentrum¹³ is toegenomen (van 16% naar 27%). Het percentage scholen met een zilveren schaal bleef gelijk (5%).

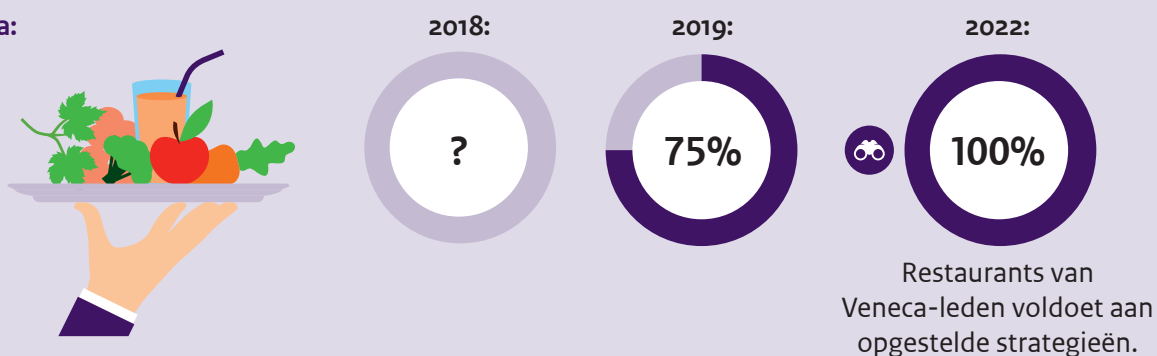
Doelstelling:

Uiterlijk 2021 zijn de bedrijfsrestaurants bij de Rijksoverheid gezond. Vereniging Nederlandse Cateringorganisaties (Veneca) streeft ernaar in 2022 een voedingsaanbod volgens de Schijf van Vijf op alle locaties aan te bieden. In 2030 is het voedingsaanbod in alle ziekenhuizen gezond.

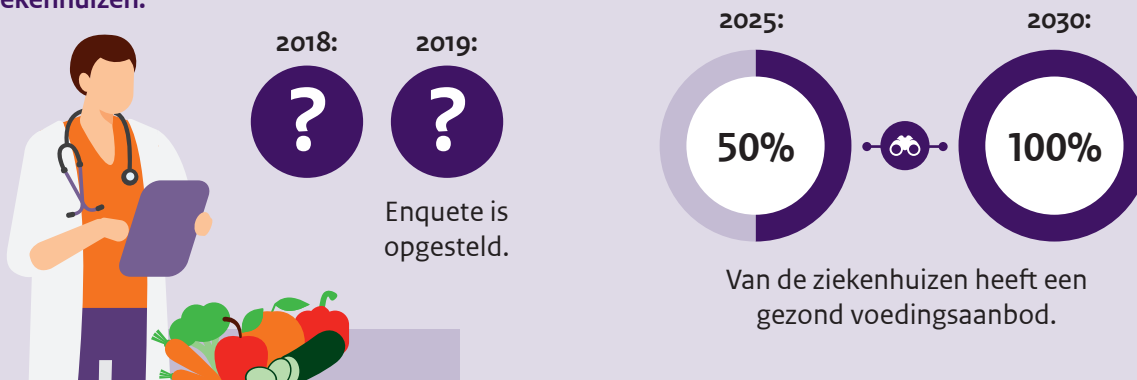
Rijksoverheid:

Veneca:

Ziekenhuizen:

Men streeft ernaar dat uiterlijk in 2021 de bedrijfsrestaurants bij de rijksoverheid gezond zijn (minimaal niveau zilver volgens de criteria van het Voedingscentrum¹³). In 2019 is een pilot uitgevoerd om alle cateraars kennis te laten maken met de werkwijze van de richtlijnen Gezondere Kantines en de Kantinescan van het Voedingscentrum. Dit leverde meer locaties op die het niveau goud en zilver hadden behaald. Daarnaast streeft de Vereniging Nederlandse Cateringorganisaties (Veneca) ernaar dat uiterlijk in 2022 op al haar locaties op een makkelijke en

aantrekkelijke wijze volgens de Schijf van Vijf gegeten kan worden. Eind 2018 hebben de leden van Veneca ingestemd met de uitvoering van strategieën voor een gezonder bedrijfsrestaurant. Eind 2019 voldeed driekwart van de leden aan minimaal één van deze strategieën. Bovendien is afgesproken dat in 2030 het voedingsaanbod in alle ziekenhuizen gezond is. Het is niet bekend hoeveel ziekenhuizen in 2018 en 2019 een gezond voedingsaanbod hadden. Om dit te inventariseren is in 2019 een enquête opgesteld.

Doelstelling:

Drinkwater wordt makkelijker beschikbaar gesteld en frisdrankproducenten stoppen met de verkoop van suikerhoudende frisdranken met meer dan 20kcal/100 ml aan middelbare scholen.

2018:

0

Geen watertappunten scholen gesubsidieerd.

2019:

470

Ruim 470 scholen aangemeld voor watertappunten.

>20kcal /100 ml

Nederlandse frisdrankproducenten eind 2018 gestopt met verkoop direct aan scholen.

Er zal gestimuleerd worden dat in de leefomgeving drinkwater makkelijker beschikbaar komt, onder meer via watertappunten op publieke plekken en in scholen. In 2019 is gestart met de subsidieregeling Watertappunten. Hiervoor hebben zich in 2019 ruim 470 scholen aangemeld. Vanaf januari 2020 kunnen scholen de kosten verantwoorden. Daarom is het nog niet bekend hoeveel watertappunten er daadwerkelijk geïnstalleerd zijn door deze subsidieregeling.

Tevens is afgesproken dat de Nederlandse frisdrankproducenten stoppen met de verkoop van suikerhoudende frisdranken met meer dan 20 kcal/100 ml aan middelbare scholen. Vanaf 1 januari 2019 verkopen ze alleen nog water en laagcalorische en calorievrije frisdranken. Eind 2018 is dit doel behaald. Het is niet bekend welk percentage van de middelbare scholen nog suikerhoudende frisdranken geleverd krijgt via een tussenpartij, zoals een groothandel of cateraar.

Doelstelling:

Licensed media characters gericht op kinderen onder de 13 jaar op producten wordt vanaf 2019 ingeperkt op basis van voedingskundige criteria. Supermarkten beperken gebruik van branded characters op verpakkingen huismerken.

2018: In voorbereiding.

2019: Reclamecode aangepast, overgangstermijn loopt tot 1 juli 2020. Op enkele ketens na zetten supermarkten geen branded characters die aantrekkelijk zijn voor kinderen op ongezonde producten.

Er is door de levensmiddelenbedrijven afgesproken om het gebruik van auteursrechtelijk beschermde karakters uit bijvoorbeeld tekenfilms of games (licensed media characters), gericht op kinderen onder de 13 jaar, op productverpakkingen in te perken op basis van voedingskundige criteria. Dit is op 1 februari 2019 in de Reclamecode voor Voedingsmiddelen aangepast. De overgangstermijn loopt tot 1 juli 2020.

Supermarkten streven er daarnaast naar om het gebruik van branded characters, die door of in opdracht van de adverteerder zijn ontwikkeld, op verpakkingen van huismerk kinderproducten in te perken op basis van criteria van de WHO. In 2018 heeft de supermarksector de afspraak gemaakt en randvoorwaarden vastgesteld. De implementatietijd van de afspraak is drie jaar. Op een enkele keten na hebben alle supermarktorganisaties in 2019 100% van hun assortiment aangepast aan de afspraak.

Doelstelling:

Voor productgroepen met een relatief grote bijdrage aan de energie-inname worden tot 2020 afspraken gemaakt om suiker, portiegrootte en aantal calorieën te verminderen.

1. Suikerverlaging in zuivel

2018: Nog geen aanvullende afspraken.

2019: Afspraak gemaakt: 5-18% minder suiker in suikerhoudende zuivelproducten in 2020 bovenop afspraken Akkoord Verbetering Productsamenstelling.

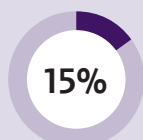
2. Portiegrootte

2018: Nog geen aanvullende afspraken.

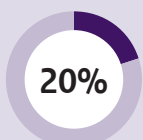
2019: Afspraken gemaakt.

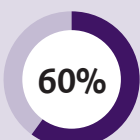
2018: Uitgangssituatie: Percentage producten met >200 kcal per portie:

Koek en
banket

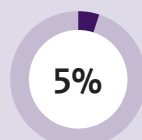

Tussendoor-
producten

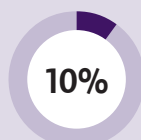

Chocolade-
producten

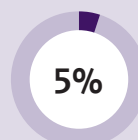
2019: Afspraak: eind 2020 is het percentage A-merk producten met >200 kcal per portie:

Koek en
banket

Tussendoor-
producten

Chocolade-
producten

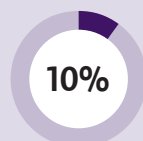

3. Aantal calorieën

2018: Nog geen aanvullende afspraken.

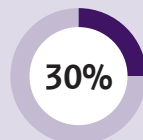
2019: De volgende afspraak is gemaakt over frisdranken:

2021

Gemiddelde reductie suikergehalte in siroop, vruchtendrank & ice tea van huismerken.

2025

Minder verkochte calorieën uit A-merk frisdranken.

Met het NPA willen de partijen voor een versnelling in de verbetering van het productaanbod zorgen. Hiervoor worden er tot 2020 voor productgroepen, die een relatief grote bijdrage leveren aan de energie-inname, aanvullende afspraken in het Akkoord Verbetering Productsamenstelling (AVP) gemaakt om de calorie-inhoud te verlagen. De volgende afspraken zijn ingediend en goedgekeurd door de Stuurgroep van het AVP. Allereerst een verdere verlaging van suiker in

suikerhoudende zuivelproducten, bovenop de eerdere AVP afspraken. De afspraak loopt door tot in 2022. Ook bieden merkfabrikanten per eind 2020 maximaal 10% van de tussendoortjes en maximaal 5% van de koek- en banketproducten aan met meer dan 200 kcal per portie. Daarnaast zal maximaal 5% van de chocolade-bars meer dan 250 kcal bevatten en zullen er meer chocoladeproducten met minder dan 100 kcal per portie op de markt worden gebracht (van 20% naar 30%). De

huidige afspraak in het AVP van 15% minder verkochte calorieën voor A-merk frisdranken is verscherpt naar 25% in 2020 en 30% in 2025. Verder is voor huismerken een 10% reductie afgesproken in het gemiddelde suikergehalte voor de productgroepen siroop (onbereid

product), vruchtendrank en ice tea (zonder koolzuur). Per 1 september 2021 moeten de producten volgens de nieuwe normen geproduceerd worden. Een aantal supermarktketens is hiermee al aan de slag gegaan.

Vijf van de geselecteerde afspraken binnen dit thema zouden voor of in 2020 uitgevoerd zijn. Om het doel van 50% scholen met een gezonde schoolkantine in 2020 te halen is een verdere toename met 18% nodig. De vier andere doelen zijn behaald. Eind 2018 is het doel behaald dat Nederlandse frisdrankproducenten vanaf 1 januari 2019 alleen nog water en laagcalorische en calorievrije frisdranken verkopen. In 2019 is in de Reclamecode voor Voedingsmiddelen opgenomen dat het gebruik van 'licensed media characters', gericht op kinderen onder de 13 jaar, op productverpakkingen wordt ingeperkt. De supermarktsector heeft in 2018 afgesproken om het gebruik van 'branded characters' op huismerk kinderproducten in te perken. Als vierde zijn er in 2019 diverse aanvullende afspraken ingediend bij en goedgekeurd door de Stuurgroep van het Akkoord Verbetering Productsamenstelling. De laatste

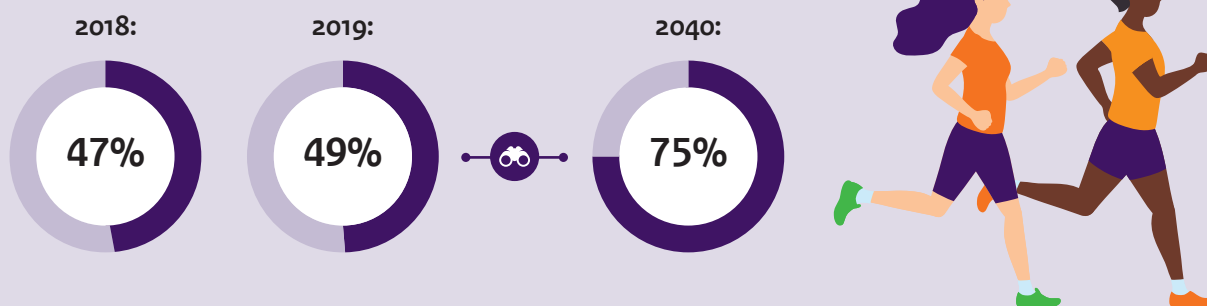
drie doelen kennen wel een overgangstermijn, waardoor op dit moment nog niet alle producten aan de nieuwe regels voldoen.

Binnen het thema Gezonde voeding zijn in totaal 25 afspraken gemaakt om de vier eerder genoemde algemene doelen te behalen (inclusief de hierboven weergegeven selectie van afspraken om invulling te geven aan de voortgang binnen dit thema). Het merendeel van de afspraken betreft concrete acties. Alle afspraken zijn in 2019 opgestart en 88% van de afspraken was in 2019 in uitvoering. Een derde van de afspraken die inmiddels in uitvoering zijn betreft activiteiten die bij de start van het NPA al liepen en voortgezet of uitgebreid zijn. Alle afspraken die mede gericht zijn op mensen met een lagere sociaal-economische status zijn in uitvoering.

B. Meer sporten en bewegen

Doelstelling:

75% van de inwoners van Nederland beweegt volgens de Nederlandse Beweegrichtlijn.

Het doel is dat in 2040 75% van de inwoners van Nederland volgens de Nederlandse Beweegrichtlijn¹⁴ beweegt. Bij aanvang van het NPA, eind 2018, bewoog

47% van de Nederlanders volgens de Beweegrichtlijn. In 2019 was dit 2% meer.

Doelstelling:

Sportbonden en de Vereniging Sport en Gemeenten (VSG) ondersteunen sport- en beweegaanbieders en stimuleren verbinding met lokale partijen.

2018: Nog niet gestart.

2019: Planvorming en contactlegging tussen sportbonden en lokale partijen.

Sportbonden en de Vereniging Sport en Gemeenten (VSG) hebben afgesproken om de sport- en beweegaanbieders te ondersteunen met kennis en om hen te stimuleren de verbinding te leggen met lokale partijen,

zoals de gezondheidszorg, welzijn, de gemeente of het onderwijs. In 2019 zijn hiervoor plannen gemaakt en is contact gelegd met landelijke partijen. In 2020 wordt gestart met de ondersteuning van lokale partijen.

Doelstelling:

Sportaanbieders bieden laagdrempelig sportaanbod aan om inactieve mensen en kinderen met (risico op) overgewicht in beweging te krijgen.

2018: Nog niet gestart.

2019: Diverse sportbonden hebben laagdrempelig aanbod verbeterd en uitgebreid. Er is gewerkt aan plannen voor sportbreed gecoördineerde programma's.

In aanvulling op het aanbieden van laagdrempelig sportaanbod zal ook ingezet worden op de borging van een vloeiende overgang van laagdrempelige instapsporten naar structurele sportbeoefening. Sportaanbieders worden daarin ondersteund door sportbonden, ondernemende sportaanbieders, de acht

Nederlandse Sporthogescholen (HBO) en hun lectoraten, buurtsportcoaches en lokale partners. In 2019 zijn er lokaal nog geen sportbreed gecoördineerde programma's aangeboden. Wel is er gewerkt aan planvorming, overleg en het leggen van contacten met landelijke (zorg)partijen door en met de sportbonden.

De enige echte doelstelling voor dit thema, 75% van de Nederlanders voldoet aan de Bewegrichtlijn, heeft een streefdatum in 2040. Voor de afspraken die geselecteerd zijn om de voortgang te illustreren was geen concrete datum vastgesteld of een meetbaar doel vastgesteld. Er kan dus geen duidelijk overzicht gegeven worden van de voortgang op dit thema over het eerste jaar van het NPA.

Binnen dit thema zijn 7 afspraken gemaakt (inclusief de twee die hierboven zijn gepresenteerd), die allen concrete acties betreffen. Het merendeel (86%) was eind 2019 in voorbereiding of in uitvoering. Voor één afspraak is er geen voortgangsinformatie aangeleverd. Ruim de helft van de afspraken die inmiddels in voorbereiding of in uitvoering zijn, betref nieuwe activiteiten, gestart bij de aanvang van het NPA. Alle afspraken die mede gericht zijn op mensen met een beperking zijn in uitvoering.

C. Gezonde omgeving en zorg

Doelstelling:

In 2020 zijn in alle provincies minimaal 200 gemeenten en scholen ondersteund met kennis en expertise om lokaal gezonde schoolpleinen te realiseren.

2018: Naar schatting zijn 10 gemeenten en 60 scholen ondersteund.

2019: Er is een inventarisatie onder scholen uitgevoerd naar de behoefte bij het realiseren van gezonde schoolpleinen.

In **2020** worden de gemeenten structureel benaderd.

Er is afgesproken dat in 2020 minimaal 200 gemeenten en scholen ondersteund worden met kennis en expertise om lokaal gezonde schoolpleinen te realiseren. In 2019 is een inventarisatie onder scholen uitgevoerd naar hun behoefte aan ondersteuning voor het realiseren van gezonde schoolpleinen. Op basis hiervan is een ondersteuningsstructuur uitgewerkt. In afstemming met de

provinciale programma's zullen de gemeenten in 2020 structureel benaderd gaan worden. Nu al worden er met name in de provincies Gelderland, Noord-Brabant, Zeeland en Zuid-Holland veel schoolpleinen vergroend. Deze provincies hebben hiervoor financiering ter beschikking gesteld.

Doelstelling:

In 2020 maakt 25% van alle po-, vo-, en mbo-scholen, in Nederland gebruik van het Ondersteuningsaanbod Gezonde School. Po, vo en mbo hebben in 2020 overall een Gezonde School Coördinator actief.

Schooljaar 2017-2018

Schooljaar 2018-2019

Aantal en percentage scholen met Ondersteuningsaanbod:

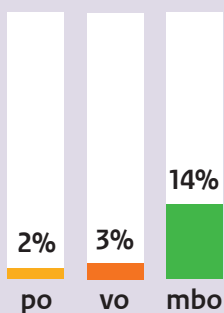

624 uitgekeerd
119 teruggetrokken
7% maakt gebruik van
Ondersteuningaanbod

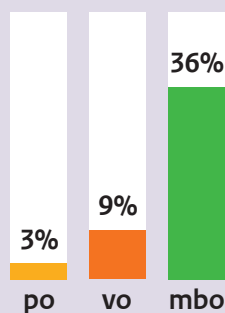

710 uitgekeerd
99 teruggetrokken
15% maakt gebruik van
Ondersteuningaanbod

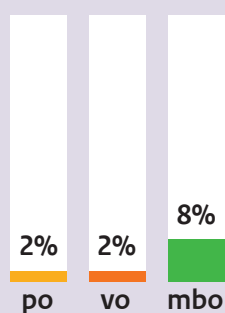
Ondersteuningsaanbod uitgekeerd voor het thema 'Bewegen & Sport' en 'Voeding':

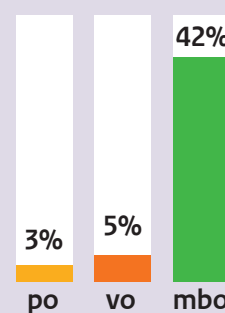
Bewegen & Sport

Voeding

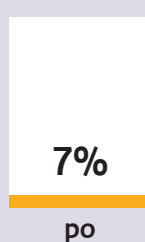

Bewegen & Sport

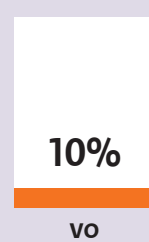

Voeding

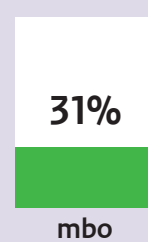
Percentage aangemelde locaties waar een Gezonde School Coördinator (GSC) actief is:

po

vo

mbo

Het doel is dat in 2020 een kwart van alle scholen gebruik maakt van het Ondersteuningsaanbod Gezonde School (OGS). Daarnaast hebben de po-, vo- en mbo-raad tot doel gesteld dat in 2020 alle scholen een coördinator actief hebben die aanspreekpunt, organisator en facilitator is in de implementatie van de Gezonde School-aanpak. Dit heeft betrekking op alle thema's van de Gezonde School en niet specifiek op het thema 'Bewegen & sport' en 'Voeding'. Het aantal scholen waaraan het OGS in het schooljaar 2018-2019 is uitgekeerd is met 8% gestegen naar 15%. Net als in 2018

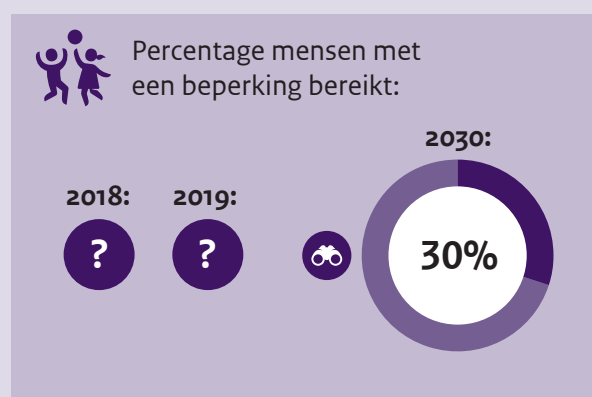
was in 2019 het aantal aanvragen groter voor het thema voeding dan voor het thema bewegen & sport. Het percentage scholen waaraan het OGS voor het thema voeding is toegekend, is gestegen ten opzichte van het voorgaande schooljaar, vooral voor het mbo. Het is niet bekend hoeveel Gezonde School-coördinatoren (GSC) actief waren ten tijde van het afsluiten van het NPA. Wel is bekend dat de 624 scholen die het OGS ontvingen in schooljaar 2017-2018 daarmee een GSC aangesteld hebben. Mogelijk is één GSC actief op meerdere locaties. In 2019 hebben 450 van de 6696 po-locaties (7%) een

GSC. In het vo gaat het om 153 van de 1460 locaties (10%) en in het mbo om 20 van de 64 instellingen (31%; waarbij elke instelling meerdere locaties heeft). Het percentage scholen waar een GSC actief is ligt in werke-

lijkheid hoger, omdat niet alle scholen die volgens de Gezonde School-aanpak werken en een GSC hebben Ondersteuningsaanbod Gezonde School toegekend hebben gekregen of aangevraagd hebben.

Doelstelling:

Door Special Heroes Nederland worden in 2030 160.000 kinderen in het speciaal onderwijs en 30% van de mensen met een beperking met een effectieve interventie die inzet op een gezonde leefstijl bereikt.

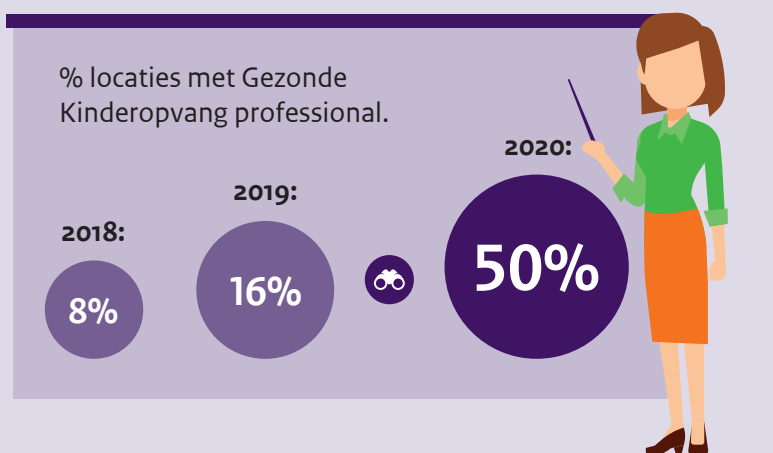

Er wordt gestreefd om in 2030 160.000 kinderen in het speciaal onderwijs en 30% van de mensen met een beperking te hebben bereikt met een effectieve interventie die inzet op een gezonde leefstijl. In 2019 is een menukaart ontwikkeld waaruit scholen erkende interventies, die aangepast zijn voor de doelgroep,

kunnen kiezen. Elf scholen hebben afgesproken deze in een pilot in te gaan zetten. Hiermee wordt 1% van de beoogde doelgroep bereikt (1.650 leerlingen met een beperking). Met nog eens zes scholen wordt gesproken over deelname. Het percentage mensen met een beperking dat bereikt is, is niet bekend.

Doelstelling:

In 2020 is in 50% van alle opvangorganisaties een pedagogisch professional getraind op de Gezonde Kinderopvang.

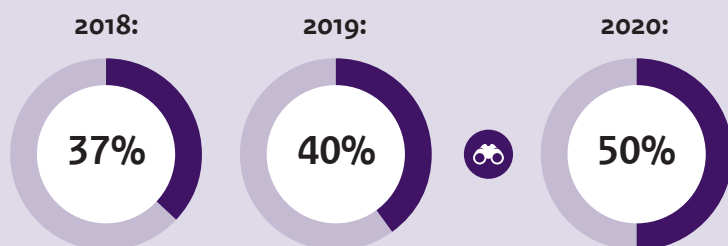

In het NPA staat de afspraak dat in 2020 in 50% van alle opvangorganisaties een pedagogisch professional getraind is op de Gezonde Kinderopvang, zodat ook de jongste kinderen een gezonde start krijgen. Sinds eind

2018 is het aantal getrainde professionals verdubbeld, van 324 coaches op 265 verschillende locaties naar 795 coaches op 500 locaties. Dit betreft kinderdagverblijven, buitenschoolse opvang en peuterspeelzalen.

Doelstelling:

In 2020 is de helft van alle gemeenten JOGG-gemeente en wordt voor 2 miljoen kinderen de leefomgeving gezonder.

2019: Het % JOGG-gemeenten is mede toegenomen omdat het totaal aantal gemeenten in Nederland is afgenomen.

Er wordt gestreefd naar een toename in het aantal JOGG-gemeenten om voor 2 miljoen kinderen de leefomgeving gezonder te maken. Het aantal gemeenten dat een JOGG-gemeente is, is gestegen van 139 in 2018 naar 142 in 2019. Deze toename is iets vertekend, omdat het totaal aantal gemeenten in

Nederland tussen 2018 en 2019 is afgenomen. Naast een toename van het aantal JOGG-gemeenten streeft men naar een stijging van gezond gewicht in tenminste 75 JOGG-gemeenten in 2020. Eind 2018 laten 23 gemeenten een daling van de BMI bij jongeren zien. Eind 2019 was dit het geval voor 29 gemeenten.

Doelstelling:

In 2020 is in 35 gemeenten een sluitende aanpak voor kinderen met overgewicht en obesitas gestart. Ook voor volwassenen met overgewicht en obesitas wordt er een ketenaanpak ontwikkeld.

Er is afgesproken om in 2020 in 35 gemeenten met een sluitende ketenaanpak voor kinderen met overgewicht en obesitas te starten. Samen met een ketenaanpak voor volwassenen, moet dit in 2030 leiden tot een passend aanbod om tot gezonde gedragsverandering te komen en een sluitende ketenaanpak voor elk kind, volwassene en gezin waar gewichtsproblematiek wordt signaleerd. Het landelijk model Ketenaanpak voor kinderen met overgewicht en obesitas wordt lokaal

geïmplementeerd, geëvalueerd, doorontwikkeld en geborgd door een coalitie, die in 2018 gevormd is met verschillende partijen. Er is gestart in acht proeftuingemeenten en in 2019 kwamen daar nog eens 17 andere gemeenten bij. Naast de implementatie, is de coalitie in 2019 gestart met de borging van de werkwijze, de doorontwikkeling van de aanpak en de structurele financiering voor elementen uit de ketenaanpak. In 2019 is ook een ketenaanpak voor volwassenen opgestart

met twee proeftuinen in de gemeente Rotterdam. De Ketenaanpak voor kinderen dient als voorbeeld. Andere mogelijke gemeenten die als proeftuin kunnen

dienen zijn geïnventariseerd. Omdat gemeenten hier kortgeleden mee begonnen zijn, was in 2018 en 2019 de ketenaanpak nog nergens geheel sluitend.

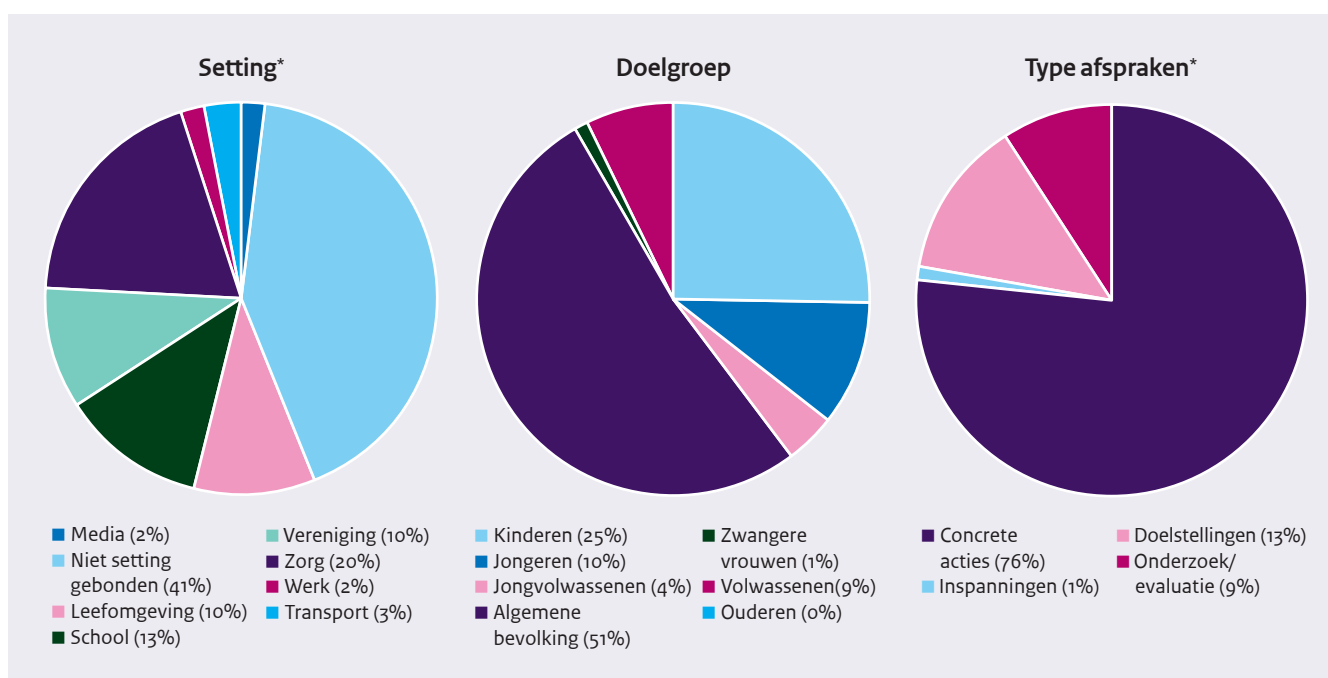
Voor vier van de geselecteerde afspraken op het thema 'Gezonde omgeving en zorg' is een doel voor 2020 geformuleerd. Om in 2020 minimaal 200 gemeenten en scholen te ondersteunen met kennis en expertise om lokaal gezonde schoolpleinen te realiseren, worden alle gemeenten in 2020 structureel benaderd. Voor de drie andere afspraken is men in 2019 nader tot het doel gekomen: 15% van de scholen heeft in de schooljaren 2017/2018 en 2018/2019 gebruik gemaakt van het Ondersteuningsaanbod Gezonde School (doel: 25%); in 2019 was 40% van de gemeenten JOGG-gemeente (doel 50%) en is in 25 gemeenten gestart met een sluitende aanpak voor kinderen met overgewicht en obesitas (doel 35 gemeenten).

Binnen dit thema zijn 27 afspraken gemaakt (inclusief de afspraken die hierboven zijn beschreven om de voortgang op het thema weer te geven), waarvan het merendeel (75%) concrete acties zijn. Opvallend is dat een vrij groot aantal van de afspraken was geformuleerd als doelstelling. Eén afspraak betrof een onderzoek. Alle afspraken waren in 2019 in voorbereiding (19%) of in uitvoering (81%). Een kwart van de afspraken die in 2019 in uitvoering waren, betrof activiteiten die bij de start van het NPA al liepen en voortgezet of uitgebreid zijn. Alle afspraken die mede gericht zijn op mensen met een beperking zijn in uitvoering.

3.3 Duiding en conclusie

Bijna de helft van alle afspraken in het deelakkoord overgewicht is niet aan een specifieke setting gebonden (zie figuur 5). De overige afspraken worden vooral uitgevoerd in de setting zorg, school, (sport)vereniging of in de leefomgeving (overeenkomstig met de thema's

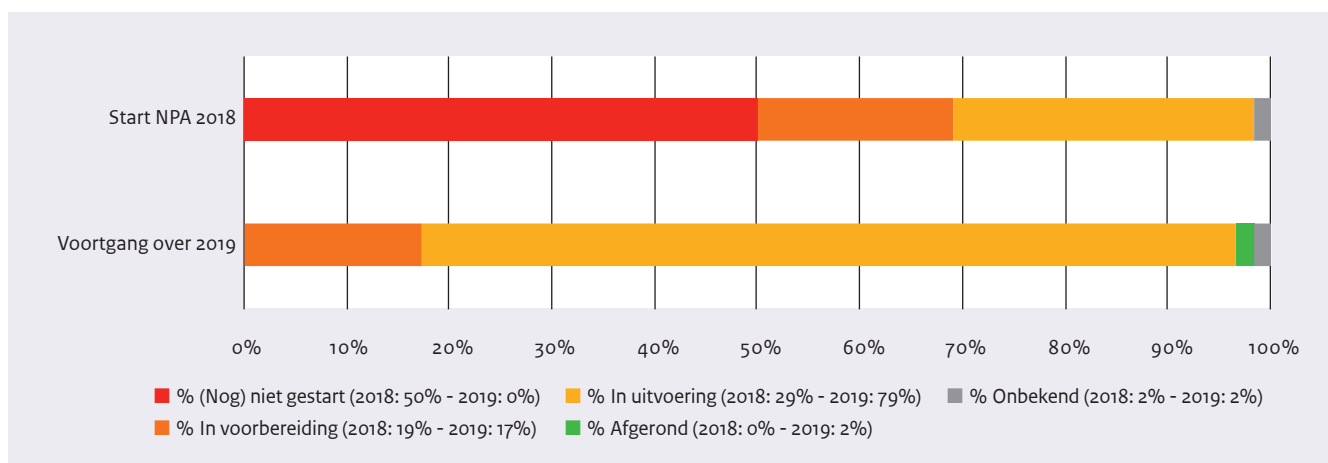
gezonde omgeving en zorg binnen dit deelakkoord). Ruim de helft van de afspraken is gericht op de algemene bevolking, gevolgd door kinderen en jongeren. Er zijn vijf afspraken speciaal gericht op mensen met een beperking en drie op mensen met een lagere sociaal-economische status. Het merendeel van de afspraken betreft concrete acties.

Figuur 5: Kenmerken van de afspraken in het Nationaal Preventieakkoord - Overgewicht. | * Door afronding tellen de percentages niet precies op tot 100%.

Bij de start van het NPA eind 2018 was de helft van de afspraken in het deelakkoord overgewicht nog niet gestart (zie figuur 6). Een jaar later, eind 2019 zijn alle afspraken in voorbereiding of in uitvoering. Binnen alle drie de thema's is op het merendeel van de afspraken

voortgang behaald. Eén afspraak is inmiddels afgerond. Alle afspraken die speciaal gericht zijn op mensen met een lagere sociaal-economische status of mensen met een beperking zijn in uitvoering. Voor een klein deel van de afspraken is de voortgangsinformatie niet bekend.

Figuur 6: Voortgang van de afspraken in het Nationaal Preventieakkoord - Overgewicht. | De categorie onbekend bevat afspraken waarvan de voortgang niet aangeleverd is, niet bekend is, of de aangeleverde informatie niet voldoende is om inzicht te geven in de voortgang van de afspraak.

4 Problematisch alcoholgebruik

De partijen binnen het deelakkoord problematisch alcoholgebruik willen dat er een maatschappelijke trend komt, waarbij de keuze om alcohol te drinken een meer bewuste keuze is en waarbij mensen weten wat de gezondheidseffecten zijn. Daarom zal de brede acceptatie van (overmatig) alcoholgebruik en het kennisniveau moeten worden beïnvloed om een afname van problematisch alcoholgebruik te bereiken.

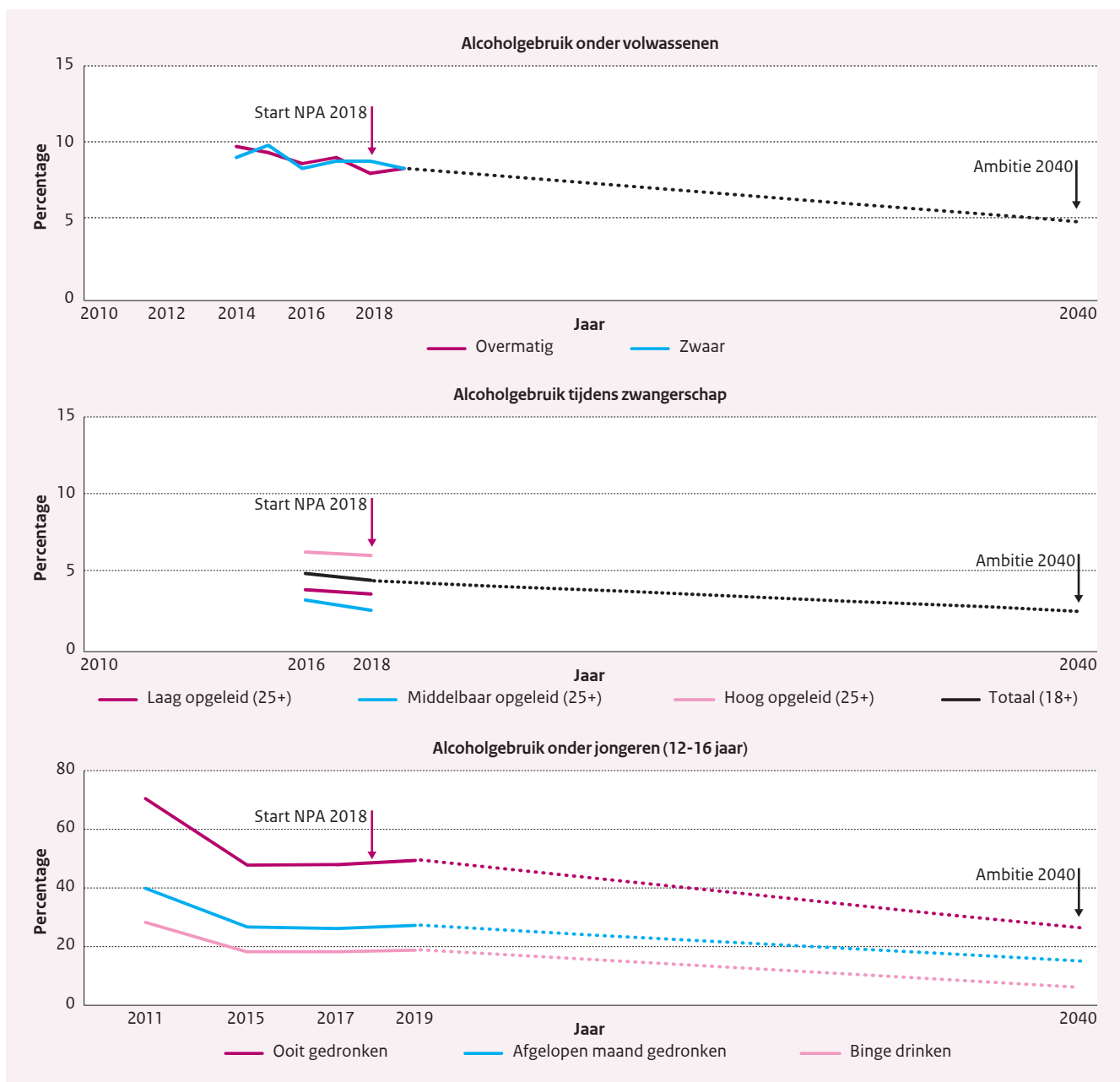
4.1 Situatie 2010-2019 en ambities

De partijen hebben vier ambities uitgesproken. De eerste ambitie is om het percentage Nederlanders van 18 jaar en ouder dat overmatig drinkt terug te brengen tot 5% in 2040. Overmatig drinken wordt gedefinieerd als meer dan 21 glazen alcohol per week voor mannen of meer dan 14 glazen alcohol per week voor vrouwen. Ook het percentage volwassenen dat zwaar drinkt moet dalen tot 5%. Zwaar drinken wordt gedefinieerd als minstens één keer per week zes of meer glazen alcohol op één dag voor mannen of minstens één keer per week vier of meer glazen alcohol op één dag voor vrouwen. In 2019 dronk 8,5% van de volwassenen overmatig tegenover 8,2% in 2018 (zie figuur 7)¹⁵. In 2019 dronk 8,5% van de volwassenen zwaar tegenover 9,0% in 2018¹⁶.

De tweede ambitie is om het percentage vrouwen dat heeft gedronken, terwijl zij wisten dat zij zwanger waren, te laten dalen tot maximaal 2% in 2040. Uiteindelijk is het streven om te komen tot 0% alcoholgebruik tijdens de zwangerschap. In 2018 dronk 4,2% van de aanstaande moeders terwijl ze wist dat ze zwanger was. Er zijn alleen vergelijkbare cijfers over 2016 en 2018 beschikbaar vanuit de Monitor Middelengebruik en Zwangerschap⁵. Onder hoger opgeleide vrouwen was dit percentage hoger (6% in 2018) dan onder middelbaar opgeleide (2%) of lager opgeleide vrouwen (3,2%).

Ook voor jongeren onder de 18 jaar is het uiteindelijke doel om te komen tot 0% alcoholgebruik. De derde ambitie is dan ook dat in 2040 maximaal 25% van de scholieren ooit alcohol heeft gedronken, maximaal 15% de afgelopen maand heeft gedronken en maximaal 7% de afgelopen maand heeft gebinged. Binge drinken wordt gedefinieerd als vijf of meer glazen alcohol bij één gelegenheid. In 2019 lagen deze cijfers op respectievelijk 47%, 26% en 19%¹⁷.

Over de vierde ambitie - 80% van de Nederlanders van 12 jaar en ouder kent belangrijke (gezondheids)effecten van (problematisch) alcoholgebruik – zijn nog geen gegevens bekend. Het kennisniveau van Nederlanders betreffende schadelijkheid van (problematisch) alcoholgebruik zal komende jaren gemonitord worden.

Figuur 7: Situatie 2010-2019 en ambities in het Nationaal Preventieakkoord - Problematisch alcoholgebruik.

4.2 Voortgang doelstellingen en afspraken

Om de ambities binnen dit deelakkoord te bereiken zijn er afspraken gemaakt op verschillende relevante terreinen. De afspraken zijn onderverdeeld in vijf thema's: A) Alcohol en de school- en studie omgeving, B) Marketing en alcoholhoudende drank, C) Bewustwording en vroegsignalering, D) Een gezonde sportomgeving en E) Naleving en handhaving bij leeftijdsgrens en dronkenschap. Net zoals bij het deelakkoord voor roken zijn per thema doelstellingen

opgesteld. Een selectie van deze doelstellingen wordt in deze rapportage weergegeven, zodat voor ieder thema inzicht wordt gegeven in de voortgang. Voor enkele thema's zijn doelstellingen die een doel voorbij 2020 hebben, niet concreet geformuleerd zijn en waarvoor geen (kwantitatieve) voortgangsinformatie beschikbaar was, niet weergegeven. Ook zijn in enkele gevallen concrete onderliggende afspraken toegevoegd om de voortgang op de doelstellingen beter te kunnen beschrijven. Daarnaast zijn de afspraken vanuit het akkoord, die geëvalueerd zijn binnen de quickscan van de mogelijke impact Nationaal Preventieakkoord¹,

die het RIVM uitvoerde aan de start van het akkoord in 2018, opgenomen als doelstelling. Een volledig overzicht van de voortgang van alle afspraken binnen het NPA is

online beschikbaar (Bijlage C-voortgang probl alcohol), evenals de gebruikte methodologie voor de indeling en duiding van de voortgang (Bijlage D-methoden).

A. Alcohol en de school- en studie omgeving

Doelstelling:

In 2020 maakt 25% van alle po-, vo-, mbo-scholen, praktijkonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs (vso) in Nederland gebruik van het Ondersteuningsaanbod Gezonde School. Po, vo en mbo hebben in 2020 overal een Gezonde School Coördinator actief.

Schooljaar 2017-2018

Schooljaar 2018-2019

Aantal en percentage scholen met Ondersteuningsaanbod:

624 uitgereed
119 teruggetrokken

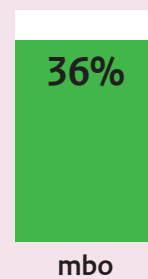
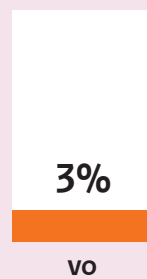
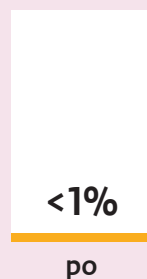
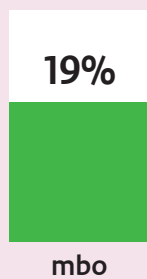
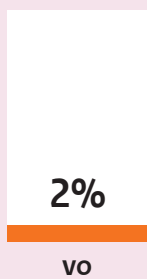
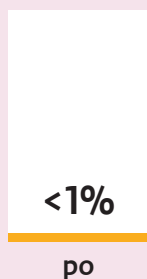
7% maakt gebruik van
Ondersteuningaanbod

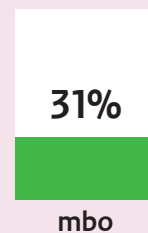
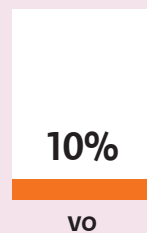
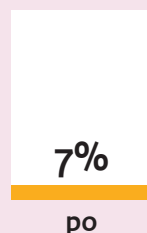
710 uitgereed
99 teruggetrokken

15% maakt gebruik van
Ondersteuningaanbod

Ondersteuningsaanbod uitgereed voor het thema 'Roken, alcohol & drugs':

Percentage aangemelde locaties waar een Gezonde School Coördinator (GSC) actief is:

Bovenstaande infographic geeft een samenvoeging weer van doelstelling 1 en 2 van thema A vanuit het NPA. Bovenstaande cijfers hebben betrekking op po-, vo-, mbo-scholen, praktijkonderwijs en vso. Aantallen praktijkonderwijs en vso zijn ondergebracht in de categorieën po, vo en mbo.

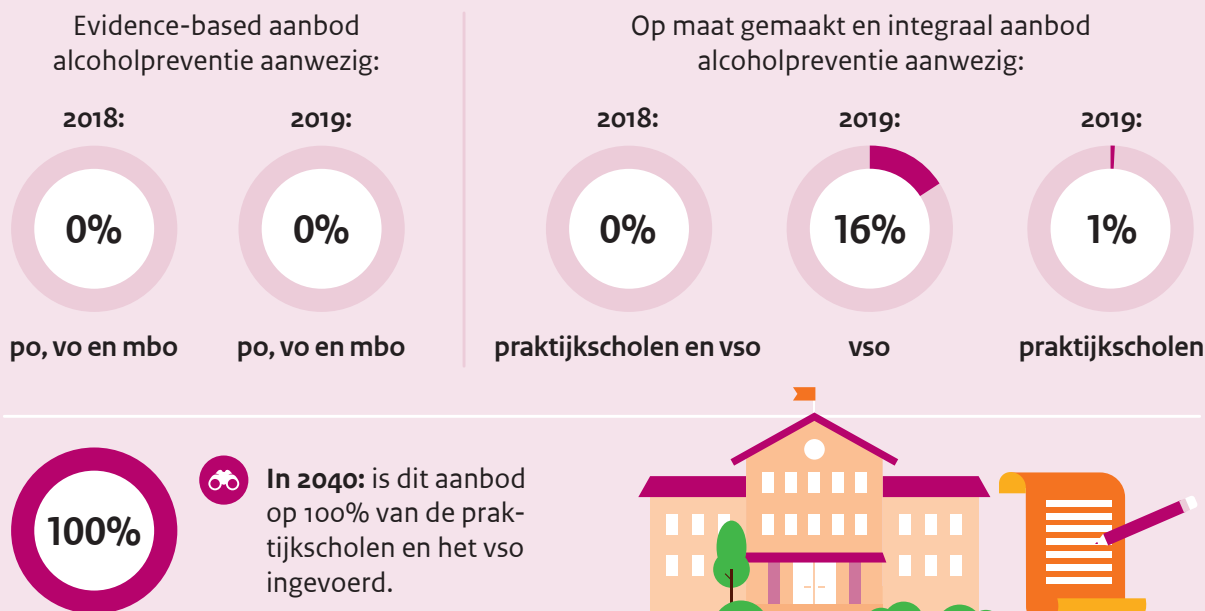

De doelstelling is dat in 2020 een kwart van alle scholen gebruik maakt van het Ondersteuningsaanbod Gezonde School (OGS) van de Gezonde School. Daarnaast willen po, vo, en mbo in 2040 op alle scholen een Gezonde School Coördinator (GSC) actief hebben. Dit heeft betrekking op alle thema's van de Gezonde School en niet specifiek op het thema 'Roken, alcohol & drugs'. Het aantal scholen waaraan het OGS in het schooljaar 2018-2019 is uitgekeerd is met 8% gestegen naar 15%. Het onderwerp problematisch alcoholgebruik wordt binnen de Gezonde School behandeld binnen het thema 'Roken, alcohol & drugs'. Het percentage scholen waaraan het OGS specifiek voor het thema 'Roken, alcohol & drugs' is toegekend is in 2018-2019 gestegen ten opzichte van het voorgaande schooljaar.

Het is niet bekend hoeveel GSC's er precies actief waren ten tijde van het afsluiten van het NPA in 2018. Wel was bekend dat 624 scholen het OGS ontvingen in schooljaar 2017-2018 en daarmee ook een GSC aangesteld hebben. Het percentage scholen waar een GSC actief is ligt in werkelijkheid hoger, omdat niet alle scholen die volgens de Gezonde School-aanpak werken en een GSC hebben OGS toegekend hebben gekregen of aangevraagd hebben. Mogelijk is één GSC actief op meerdere locaties. In schooljaar 2018-2019 hebben 450 van de 6696 po-locaties (7%) een GSC. In het vo gaat het om 153 van de 1460 locaties (10%) en in het mbo om 20 van de 64 instellingen (31%; waarbij elke instelling meerdere locaties heeft).

Doelstelling:

In 2020 is er een evidence-based aanbod van alcoholpreventie in po, vo en mbo beschikbaar en voor het praktijkonderwijs en het vso is er een op maat gemaakt en integraal aanbod alcoholpreventie.

De doelstelling is om in 2020 een evidence-based aanbod van alcoholpreventie beschikbaar te hebben voor het po, vo en mbo. In 2019 was dit nog niet het geval. Voor het praktijkonderwijs en vso is de doelstelling dat er een op maat gemaakt en integraal aanbod alcoholpreventie komt. Dit aanbod wordt op effectiviteit onderzocht en is in 2040 op 100% van de praktijk- en

vso-scholen ingevoerd. In 2019 is gewerkt aan de doorontwikkeling van twee interventies gericht op middelengebruik voor praktijkscholen en vso-scholen. Eind 2019 zijn bij twee praktijkscholen en zeven vso-scholen interventies, die (nog) niet bewezen effectief zijn, ingevoerd.

Binnen dit thema zijn twee doelstellingen geformuleerd voor het jaar 2020. Het doel is dat 25% van alle po-, vo-, mbo-scholen, praktijkonderwijs en vso gebruik maken van het Ondersteuningsaanbod Gezonde School; in 2019 was dit 15%. Daarnaast is het de bedoeling dat in 2020 in het po, vo en mbo een evidence-based aanbod van alcoholpreventie beschikbaar is en voor het praktijkonderwijs en het vso een op maat gemaakt integraal aanbod alcoholpreventie. In 2019 is dit aanbod voor het po, vo en mbo nog niet beschikbaar. Voor de praktijkscholen en het vso is een

integraal aanbod alcoholpreventie wel beschikbaar.

Binnen dit thema zijn negen afspraken gemaakt om de doelstellingen te behalen, waarvan één afspraak een onderzoek betrof en de overige concrete acties zijn. Het merendeel van de afspraken was in 2019 in voorbereiding (22%) of in uitvoering (67%). Een derde van de afspraken die in 2019 in uitvoering waren betreft activiteiten die bij de start van het NPA al liepen en voortgezet of uitgebreid werden.

B. Marketing van alcoholhoudende drank

Doelstelling:

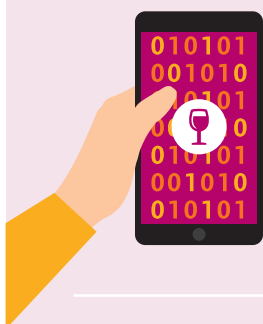
Voorkomen dat marketing voor alcoholhoudende dranken bijdraagt aan problematisch alcoholgebruik. Het streven is dat alcoholmarketing jongeren niet of zo weinig mogelijk bereikt en beïnvloedt.

2018: Onderzoek naar het bereik en de beïnvloeding van jongeren door alcoholuitingen is nog niet gestart.

2019: Onderzoek is gestart.

2020: Resultaten onderzoek worden verwacht.

2018: 4 grote social media platforms hebben zich geïnteresseerd om alcoholreclame via hun platforms niet terecht te laten komen bij 18-.

2019: Social media platforms operationaliseren en testen het niet bereiken van alcoholmarketing van de doelgroep 18-.

2020: Wordt het niet bereiken van doelgroep 18- geïmplementeerd.

2018: Geen nieuwe contracten meer afgesloten voor reclameborden van alcoholhoudend bier langs amateursportvelden.

2019: Geen nieuwe contracten meer afgesloten. Naar schatting bestaan bij 24% van de amateursportverenigingen de borden uit reclame voor alcoholvrij bier.

24%

Bovenstaande doelstelling is een samenvoeging van doelstelling 1 en 2 van thema B vanuit het NPA.

Om te voorkomen dat marketing voor alcoholhoudende dranken bijdraagt aan problematisch alcoholgebruik streven de partijen ernaar dat alcoholmarketing jongeren niet of zo weinig mogelijk bereikt en beïnvloedt. Hiervoor is in 2019 een onderzoek uitgezet naar het bereik en de beïnvloeding van jongeren door alcoholuitingen bij de top vijf locaties waar jongeren alcoholmarketing het meest waarnemen (resultaten verwacht in 2020). De top vijf locaties betreffen: 1) supermarkten, 2) horeca, 3) televisie, 4) bioscopen en 5) festivals/evenementen/poppodia. Daarnaast werd in 2019 de afspraak van vier grote social media platforms om alcoholreclame via hun platforms niet meer terecht te laten komen bij de minderjarige doelgroep geoperati-

onaliseerd en getest, zodat deze in 2020 geïmplementeerd kan worden. Verder is in 2019 een concept "Reclamecode voor Alcoholvrij en Alcoholarm Bier" opgesteld, waarin staat dat reclame voor alcoholvrij en alcoholarm bier (alcoholvrij bier bevat maximaal 0,1% alcohol en alcoholarm bier tussen 0,1% en 0,5% alcohol) niet specifiek gericht mag zijn op minderjarigen. Ook mag reclame voor alcoholarm bier niet specifiek gericht zijn op zwangere vrouwen en verkeersdeelnemers. In de sportsector zijn sinds 2018 geen nieuwe contracten meer afgesloten waarbij reclameborden voor alcoholhoudend bier langs amateursportvelden worden geplaatst. In 2019 zijn de eerste stappen gezet in het vervangen van reclame voor alcoholhoudend bier.

Doelstelling:

Vóór 2021 komen verstrekkers van alcohol en de industrie met oplossingen om het bereik en de beïnvloeding van jongeren op de top vijf locaties* naar redelijkheid te beperken.

* Locaties die door jongeren worden genoemd als locatie waar ze alcoholmarketing waarnemen.

2018 en 2019: De oplossingen baseren zich op onafhankelijk onderzoek van het ministerie van VWS naar het bereik en de beïnvloeding van jongeren door alcoholuitingen bij de top 5 locaties*. Dit onderzoek is in 2019 nog niet afgerond.

De doelstelling is dat vóór 2021 verstrekkers van alcohol en de industrie met oplossingen komen om het bereik en de beïnvloeding van jongeren op de top vijf locaties, waar jongeren alcoholmarketing het meest waarnemen, naar redelijkheid te beperken.

Deze oplossingen worden gebaseerd op de uitkomsten van het hierboven genoemde onafhankelijk onderzoek, dat in 2020 wordt afgerond. Oplossingen konden in 2019 dus nog niet worden aangedragen.

Alle doelstellingen binnen dit thema zijn doelstellingen voor 2019 en 2020. De onderliggende afspraak om in 2019 een onafhankelijk onderzoek uit te zetten naar het bereik en de beïnvloeding van jongeren door alcoholuitingen bij de top vijf locaties is behaald. Daarnaast is de afspraak om vanaf 2019 geen nieuwe contracten meer te sluiten om langs sportvelden op amateurclubs reclame voor alcoholhoudende drank te plaatsen behaald. Verder is de afspraak dat vóór 2021 oplossingen geformuleerd worden door verstrekkers van alcohol en de industrie om het bereik en de beïnvloeding van jongeren op de top vijf locaties naar redelijkheid te beperken

(nog) niet behaald. Oplossingen zijn in 2019 nog niet geformuleerd, omdat deze gebaseerd worden op de resultaten van bovengenoemd onderzoek wat in 2020 wordt afgerond.

Binnen dit thema zijn 15 afspraken gemaakt om de doelstellingen te halen, waarvan bijna twee derde onderzoek is. Een derde van de afspraken was in 2019 in voorbereiding en bijna de helft in uitvoering. Twee van de 15 afspraken waren in 2019 nog niet gestart. Eén van de onderzoeken is in 2019 afgerond en op basis hiervan zijn verdere afspraken voor 2020 gemaakt.

C. Bewustwording en vroegsignalering

Doelstelling:

In 2020 is er een keten van matched care (online) interventies.

2018: Geconstateerd dat effectieve interventies probleemdrinkers onvoldoende bereiken.

2019: Gestart met inventarisatie van (online) hulpaanbod.

Deze doelstelling is een onderdeel van doelstelling 3 van thema C uit het NPA.

Om bewustwording en vroegsignalering na te streven is in het NPA de doelstelling geformuleerd om in 2020 een uitgebreid pakket van interventies, zorgpaden, training, steunpunten en aanbod voor problematisch alcoholgebruik, voor naasten en professionals te implementeren. Ten eerste is afgesproken om in 2020 een keten van

matched care (online) interventies beschikbaar te hebben. In 2019 is gestart met het uitvoeren van een inventarisatie om beschikbare en effectieve (online) interventies in kaart te brengen. In 2020 zal een rapport worden opgesteld met de belangrijkste bevindingen.

Doelstelling:

In 2020 zijn er per doelgroep zorgpaden ontwikkeld en op lokaal niveau geïmplementeerd.

Doelgroep	2018	2019
Ouderen	Best practices opgesteld en verbeterd.	Activiteiten nog niet gestart.
Jeugd/ jongvolwassenen	Activiteiten nog niet gestart.	Activiteiten nog niet gestart.
Eerstelijnszorg	Activiteiten nog niet gestart.	Activiteiten nog niet gestart.
Tweedelijnszorg	Activiteiten nog niet gestart.	Pilot gestart t.b.v. ketenzorg en netwerk.
Werknemers	Onbekend in hoeverre Zorgstandaard Problematisch alcoholgebruik verwerkt is in beleidsplannen en/of handelwijzen van bedrijfsartsen.	Gekeken naar NVAB standpunt Alcohol en Drugsbeleid.

Deze doelstelling is een onderdeel van doelstelling 3 van thema C uit het NPA.

Ten tweede is afgesproken dat er in 2020 per doelgroep zorgpaden zijn ontwikkeld en op lokaal niveau zijn geïmplementeerd. In 2019 zijn werkgroepen op het gebied van vroegsignalering opgestart voor de doelgroepen ouderen, jeugd/jongvolwassenen, eerste-

lijnszorg, tweedelijnszorg en werknemers. Sommige werkgroepen hebben in 2019 nog geen activiteiten ondernomen, anderen zijn pilotprojecten gestart of zijn bezig met het opstellen en verbeteren van best practices bij gemeenten.

Doelstelling:

In 2020 zijn vrijwilligers getraind zodat zij goed geëquipeerd zijn voor vroegsignalering.

2018: Voorbereiding training nog niet gestart.

2019: Inventarisatiefase en ervaringen worden gedeeld.

Deze doelstelling is een onderdeel van doelstelling 3 van thema C uit het NPA.

Ten derde is afgesproken dat er in 2020 vrijwilligers zijn getraind zodat zij goed geëquipeerd zijn voor vroegsignalering. In 2019 is gestart met de inventarisatiefase

voor de trainingen. Vanuit de bewustwordingscampagne IkPas zijn er vrijwilligers getraind en hun ervaringen zijn gedeeld binnen deze inventarisatiefase.

Doelstelling:

In 2020 zijn er steunpunten voor consultatie, advies en deskundigheidsbevordering.

2018: Aantal steunpunten onbekend. Volgens eigen website geven 10 verslavingszorginstellingen uitvoering aan advies en consultatie.

2019: Uitvraag gestart bij instellingen hoe zij vormgeven aan steunpunten.

2020: Rapport met bevindingen van de uitvraag verschijnt.

Deze doelstelling is een onderdeel van doelstelling 3 van thema C uit het NPA.

Ten vierde is afgesproken dat er in 2020 steunpunten zijn voor consultatie, advies en deskundigheidsbevordering voor bewustwording en vroegsignalering. Eind 2018 werd dit door elke verslavingszorginstelling op haar eigen manier georganiseerd, waardoor er geen als

zodanig herkenbare steunpunten waren bij de instellingen. In 2019 is hierover een interviewronde gestart met verschillende verslavingszorginstellingen. In 2020 worden de belangrijkste bevindingen gerapporteerd.

Doelstelling:

In 2020 is er een landelijk aanbod voor naasten geïmplementeerd.

2018: Geen landelijk dekkend én evidence-based hulpaanbod voor naasten. Elke verslavingszorginstelling geeft hier eigen invulling aan.

2019: Twee bewezen effectieve interventies voor naasten worden door enkele verslavingszorginstellingen aangeboden. Gestart met inventarisatie voor aanvullende interventies.

Deze doelstelling is een onderdeel van doelstelling 3 van thema C uit het NPA.

Ten vijfde is afgesproken dat er in 2020 een landelijk aanbod voor hulp aan naasten geïmplementeerd zal zijn. Eind 2018 waren er landelijk effectieve preventieve interventieprogramma's voor Kinderen van Ouders met Verslavingsproblemen beschikbaar (KOPP/KOV interventies), maar slechts weinig goede preventieve interventies voor volwassen naasten. Wel werden naasten regelmatig

betrokken bij de verslavingsbehandeling en boden de meeste verslavingszorginstellingen, naar eigen inzicht, een familieprogramma aan. In 2019 is een inventarisatie gestart naar welke effectieve interventies, naast de twee die door enkele instellingen worden aangeboden, nog meer voorhanden zijn binnen de verslavingszorg.

Doelstelling:

In 2019 starten met de oprichting van een platform vroegsignalering om te zorgen voor agendasetting, verspreiding van opgedane kennis, implementatie van screening en kortdurende interventies en ondersteuning aan partijen om hun rol in vroegsignalering optimaal in te vullen.

2018: Het platform is nog niet opgezet. Er zijn verkennende gesprekken gevoerd.

2019:

Werkgroepartijen: KNOV, KBO-PCOB, VKN, Tranzo, NVAB en GGD-GHOR.

Gestart met de oprichting van een platform vroegsignalering.

Verschillende voorbereidende bijeenkomsten.

Ondersteuning geboden aan werkgroepen: formats, training en begeleiding naar behoefte.

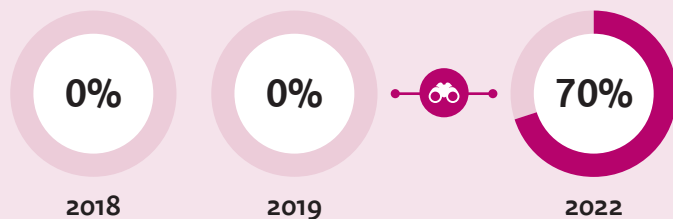
Een aantal partijen binnen het NPA heeft afgesproken dat in 2019 wordt gestart met de oprichting van een platform vroegsignalering. In 2018 zijn verkennende gesprekken gevoerd met mogelijk betrokken partijen en in 2019 is het platform opgericht. Het platform bestaat

uit een stuurgroep en vijf werkgroepen die de verloskundigen, bedrijfsartsen, tweedelijns zorgverleners, gemeenten en seniorenorganisaties vertegenwoordigen. Over de aansluiting van huisartsen worden nog gesprekken gevoerd.

Doelstelling:

In 2022 heeft 70% van de verloskundigen een training gevolgd om alcoholgebruik bespreekbaar te maken bij zwangere vrouwen en vrouwen in het kraambed.

Percentage verloskundigen dat de training heeft gevolgd:

2018: De trainingen zijn nog niet gestart. De plannen en samenwerkingen liggen klaar.

2019: De trainingen zijn nog niet gestart. Er is een start gemaakt met de o-meting om de behoefte aan producten te peilen voor implementatie van de training.

2020: De implementatiefase voor trainingen start.

Het doel is dat in 2022 70% van de verloskundigen een training heeft gevolgd om alcoholgebruik bespreekbaar te maken bij zwangere vrouwen en vrouwen in het kraambed. In 2019 is een behoefteonderzoek uitgevoerd onder verloskundigen om te achterhalen hoe zij het onderwerp alcoholgebruik en borstvoeding bespreken

en wat de behoefte is voor het bevorderen van het bespreken van het onderwerp. Op basis hiervan worden materialen ontwikkeld. Daarnaast worden een e-learning en face-to-face training ontwikkeld voor de deskundigheidsbevordering, die in 2020 geïmplementeerd worden.

Eén van de doelstellingen binnen dit thema, het starten met de oprichting van een platform vroegsignalering, is een doelstelling voor 2019 en is behaald. Verder zijn er doelen gesteld om in 2020 een uitgebreid pakket van interventies, zorgpaden, training steunpunten en aanbod voor problematisch alcoholgebruik voor naasten en professionals te implementeren. In 2019 is er nog geen keten van matched care (online) interventies, maar is er gestart met een inventarisatie. Daarnaast zijn er per doelgroep werkgroepen opgericht in 2019, maar zijn er nog geen zorgpaden ontwikkeld en geïmplementeerd. Verder zijn er nog geen vrijwilligers in 2019 getraind voor vroegsignalering. Wel is gestart met de inventarisatiefase en worden er ervaringen gedeeld. Ook is in 2019 nog niet bekend of en hoe verslavingszorginstellingen vormgeven aan steunpunten voor consultatie, advies en deskundigheidsbevordering. Hiervoor is een uitvraag

bij de instellingen gestart. Tenslotte is er in 2019 nog geen landelijk aanbod voor naasten geïmplementeerd. Er is een aantal instellingen die effectieve interventies voor naasten aanbieden. In 2019 is gestart met een inventarisatie voor aanvullende interventies. Alles samen genomen is er in 2019 met veel doelen een begin gemaakt, maar moet concrete uitvoering ervan nog starten om in 2020 volledig volbracht te gaan worden.

Binnen dit thema zijn zes afspraken gemaakt om de doelstellingen te behalen, waarvan één afspraak een onderzoek betrof en de overige concrete acties zijn. Eén van de afspraken is in 2019 nog in voorbereiding. De vijf andere afspraken zijn in uitvoering. Een derde van deze afspraken was bij de start van het NPA al in uitvoering en werd voortgezet of uitgebreid.

D. Een gezonde sportomgeving

Doelstelling:

In 2025 biedt 50% van de sportverenigingen met een eigen kantine/accommodatie een gezonde sportomgeving. In 2040 biedt 80% een gezonde sportomgeving.

2018: ? %

2019: ? %

Percentage sportverenigingen met gezonde sportomgeving is niet bekend.

2025: 50%

2040: 80%

Van de sportverenigingen biedt een gezonde sportomgeving.

2019: Onderzoek en advies rondom alcoholbeleid in de sport afgerond en richtlijnen opgesteld en gecommuniceerd.

Bovenstaande doelstelling is een samenvoeging van doelstelling 1 en 2 van thema D uit het NPA.

Voor sportverenigingen met een eigen kantine/accommodatie is het doel dat in 2025 50% en in 2040 80% een gezonde sportomgeving biedt. In 2018 en ook in 2019 was het aantal verenigingen met een gezonde sportomgeving, op het gebied van alcohol, niet bekend (een indicatie van de voortgang van (alcohol)beleid van sportkantines is te vinden in Slot-Heijs, 2020, De gezondere sportkantine in 2019 en Collard, 2019, Ambitie van sportverenigingen om te werken aan thema's uit het Nationaal Preventieakkoord, 2019).

In 2019 zijn er verschillende acties ondernomen om te komen tot gezonde sportomgevingen, zoals het opstellen van richtlijnen en ontwikkeling van inspiratiesessies om sportclubs te enthousiasmeren voor en te ondersteunen bij het creëren van een gezonde sportomgeving. Daarnaast heeft Team:Fit (onderdeel van Jongeren op Gezond Gewicht) hun clubcoaching verbreed van "Gezond voedingsaanbod in je kantine" naar "Gezonde Sportomgeving", waar alcoholbeleid in de sportkantine ook onderdeel van uitmaakt. Verder zijn

er in 2019 drie model-voetbalverenigingen geselecteerd, waar alle aspecten van de gezonde sportomgeving

worden ingezet, uitgetest en gemonitord.

Dit thema bevat geen doelstelling die voor 2019 of 2020 volbracht dient te worden. Binnen dit thema zijn vijf afspraken gemaakt om de doelstellingen te behalen,

waaronder één onderzoek en vier concrete acties. In 2019 was één afspraak afgerond. De andere afspraken waren in uitvoering.

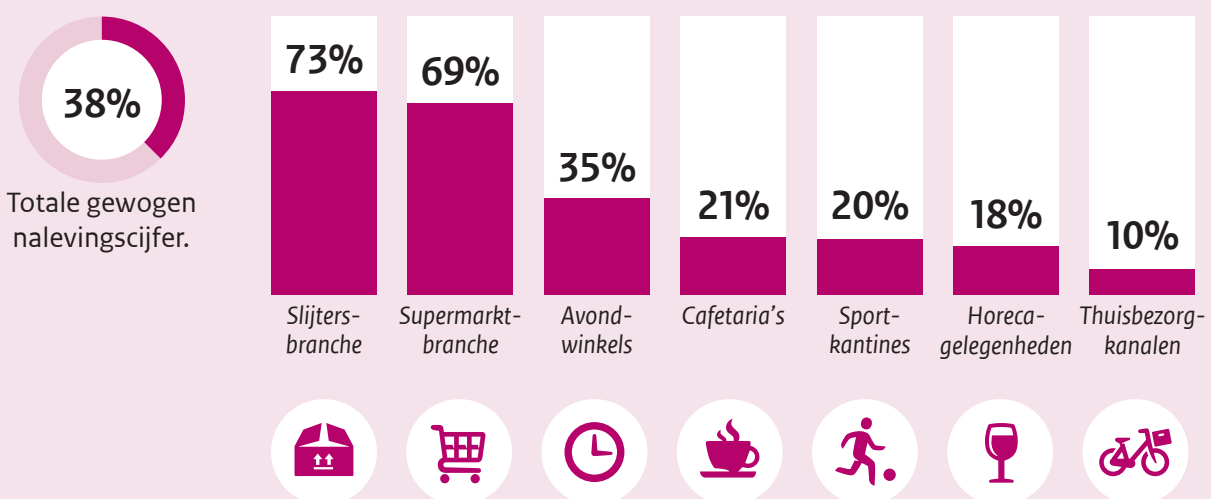
E. Naleving en handhaving bij leeftijdsgrens en dronkenschap

Doelstelling:

1. 100% naleving van de leeftijdsgrens bij verstrekking van alcohol voor alle verstrekkers vanaf 2030.
2. Verstrekkers streven naar een lineair stijgende naleving vanaf 2018 naar 2030.
3. In 2020 en 2024 wordt in kaart gebracht of verstrekkers op koers liggen en waar behoefte is aan extra inspanningen, controles of bijsturing.

2018:

2019: Er heeft geen nalevingsonderzoek plaatsgevonden.

2020: Er is gestart met een Europese aanbesteding van een nieuw landelijk nalevingsonderzoek dat in 2020 en 2022 wordt uitgevoerd.

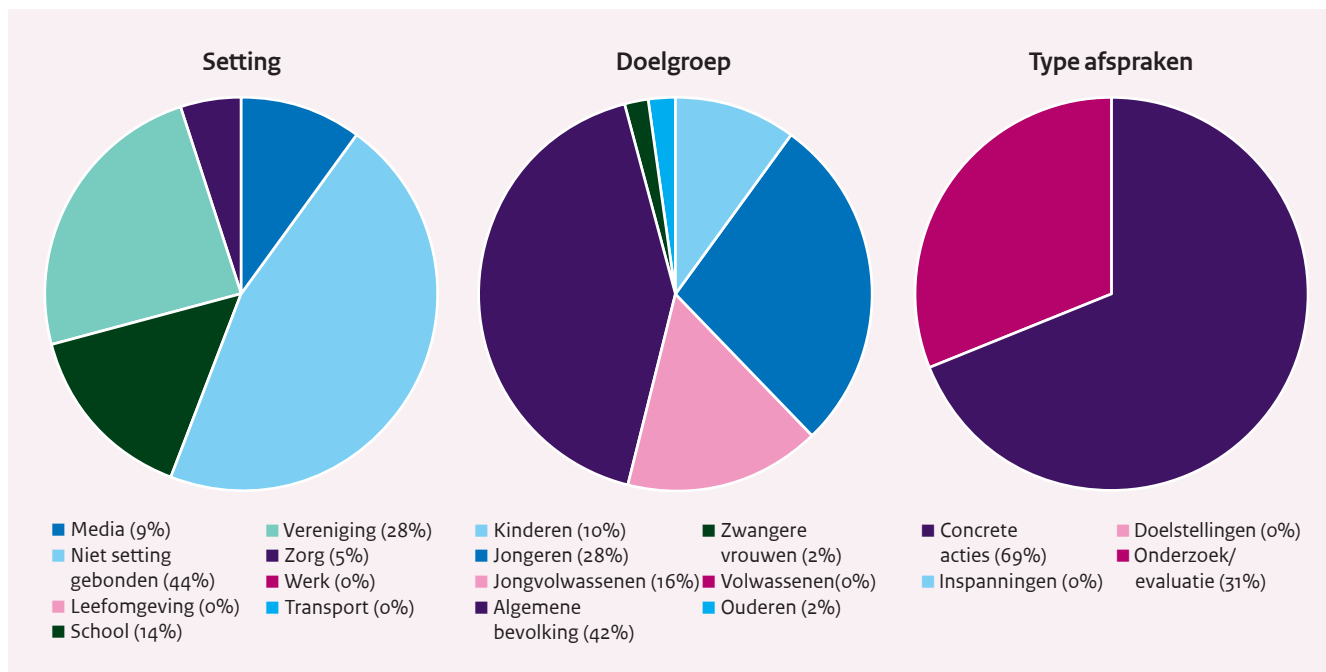
In het NPA is de doelstelling geformuleerd dat alle verstrekkers van alcohol streven naar een lineair stijgende naleving van de leeftijdsgrens bij verstrekking van alcohol tot uiteindelijk 100% naleving in 2030. In 2018 is het laatste nalevingsonderzoek voor alcoholverstreking uitgevoerd. Uit de resultaten blijkt dat jongeren in 62% van de gevallen alcohol konden kopen. Via thuisbezorgkanalen, horecagelegenheden en

sportkantines kwamen jongeren het meest eenvoudig aan alcohol. In 2019 heeft geen nalevingsonderzoek plaatsgevonden. Wel zijn, in samenspraak met studenten, horeca, sportbonden en zelfstandige slijters, e-learning modules op maat ontwikkeld ter verbetering van de naleving van de leeftijdsgrens. In 2020 en 2022 zal opnieuw een landelijk nalevingsonderzoek naar alcoholverstreking worden uitgevoerd.

De doelstellingen binnen dit thema beschrijven dat er in 2020 in kaart wordt gebracht of verstrekkers op koers liggen voor het doel om in 2030 100% naleving van de leeftijdsgrens bij verstrekking van alcohol te behalen, en waar behoefte is aan extra inspanningen, controles of bijsturing. In 2019 is hiermee nog niet gestart.

Er zijn binnen dit thema vijf afspraken gemaakt om de doelstellingen te halen, waaronder één onderzoek. Twee van de afspraken waren eind 2018 al in uitvoering, één was eind 2019 nog niet gestart, de overige afspraken waren in uitvoering.

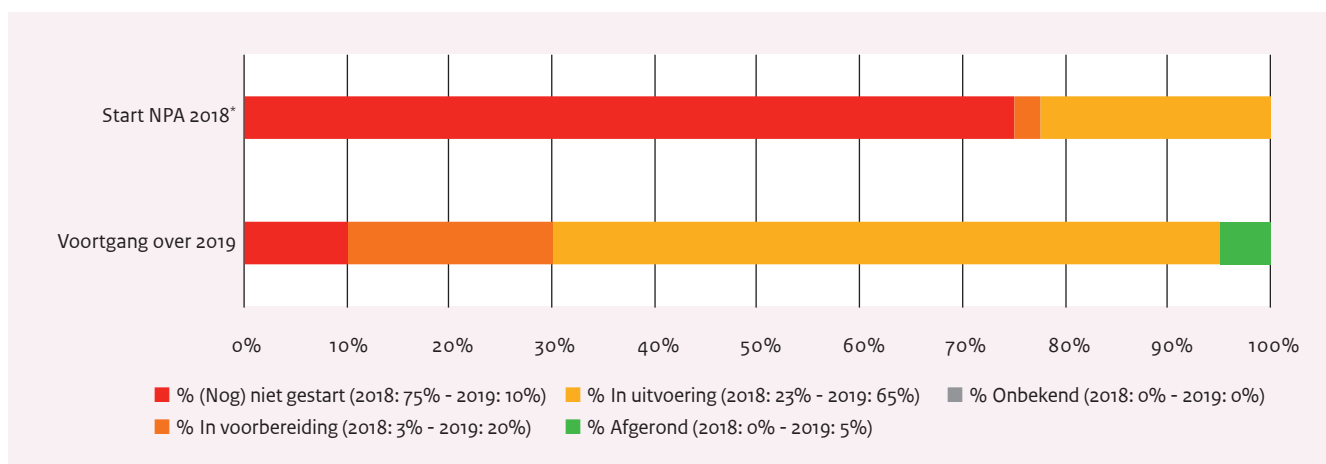
4.3 Duiding en conclusie

Figuur 8: Kenmerken van de afspraken in het Nationaal Preventieakkoord - Problematisch alcoholgebruik

Bijna de helft van de afspraken binnen het deelakkoord problematisch alcoholgebruik is niet aan een specifieke setting gebonden (zie figuur 8). Ongeveer een kwart van de afspraken wordt binnen de setting van een (sport) vereniging uitgevoerd. Het merendeel van de afspraken is gericht op kinderen, jongeren en jongvolwassenen, gevolgd door afspraken die gericht zijn op de algemene bevolking. Er zijn twee afspraken specifiek gericht op mensen met een lagere sociaal economische status (SES) en vijf op mensen met een hoger opleidingsniveau. Ruim driekwart van de afspraken betreft concrete acties. De overige afspraken

betreffen het uitvoeren van onderzoeken en evaluaties. Bij de start van het NPA eind 2018 was ongeveer een kwart van de afspraken al in uitvoering (zie figuur 9). Eind 2019 was bijna twee derde van de afspraken in uitvoering en een beperkt aantal al afgerond. Het merendeel van de afspraken gericht op jongvolwassenen was in 2019 in uitvoering. Een vijfde van alle afspraken was in 2019 nog in voorbereiding en een tiende deel was nog niet opgestart. Alle afspraken medegericht op mensen met een lagere SES en vier van de vijf afspraken gericht op mensen met een hoger opleidingsniveau waren in uitvoering.

Figuur 9: Voortgang van de afspraken in het Nationaal Preventieakkoord - Problematisch alcoholgebruik. * Door afronding tellen de percentages niet precies op tot 100%. De categorie onbekend bevat afspraken waarvan de voortgang niet aangeleverd is, niet bekend is, of de aangeleverde informatie niet voldoende is om inzicht te geven in de voortgang van de afspraak.

5 Conclusie en vooruitblik

Het Nationaal Preventieakkoord (NPA) heeft gezorgd voor de totstandkoming van een groot aantal afspraken en doelstellingen, waaraan gewerkt wordt door meer dan 70 partijen. Deze eerste voortgangsrapportage laat per deelakkoord zien hoe de leefstijl-indicatoren zich hebben ontwikkeld en welke voortgang er is voor de doelstellingen en afspraken (in het NPA ook wel acties genoemd) in het eerste jaar (2019) sinds het NPA is ondertekend (23 november 2018). Deze voortgangsmeting geeft inzicht in de voortgang van de uitvoering van de afspraken, niet in de mogelijke impact ervan op de leefstijlkenmerken roken, overgewicht en problematisch alcoholgebruik en het behalen van de ambities. De methodologie achter deze voortgangsrapportage, waarin onder andere het uitvragen en duiden van de voortgang is vastgelegd, is online beschikbaar (*Bijlage D-methoden*). Het overzicht van alle door de partijen aangeleverde informatie voor de startmeting (status aan het begin van het akkoord) en de voortgangsinformatie over 2019 is online beschikbaar (*Bijlage A-voortgang roken; Bijlage B-voortgang overgewicht; Bijlage C-voortgang probl alcohol*).

Allereerst is voor de leefstijlkenmerken inzicht gegeven in de situatie tussen 2010 en 2019 in relatie tot de gestelde ambities voor 2040. Voor roken zet de dalende trend door naar 22% van de volwassen Nederlanders die

roken in 2019 tegenover een ambitie van maximaal 5% in 2040. Voor overgewicht is het de ambitie het aantal mensen met overgewicht terug te dringen naar onder de 40% in 2040. Vanaf 2010 was er een stijging te zien in het aantal mensen met overgewicht. In 2019 was het percentage volwassenen met overgewicht met 50% ongeveer gelijk aan dat van 2018. In 2019 dronk 9% van de volwassen Nederlanders overmatig en 9% zwaar tegenover een ambitie voor problematisch alcoholgebruik van hoogstens 5% in 2040. Omdat het NPA pas eind 2018 gestart is ligt het in de lijn der verwachting dat er nog geen verschillen zijn terug te zien in de leefstijlkenmerken van 2019 ten opzichte van de situatie in 2018.

Vervolgens is in deze rapportage de voortgang voor de drie deelakkoorden binnen het NPA inzichtelijk gemaakt via het rapporteren van de voortgang voor een relevante selectie van de doelstellingen en voor alle afspraken samen. Door middel van een gerichte en herhaalde uitvraag bij alle deelnemende partijen hebben wij zo veel mogelijk concrete en cijfermatige voortgangsinformatie verzameld. Het eerste jaar van het NPA (2019) is een opstartjaar. Een deel van de afspraken betreft acties, waarmee partijen al aan de slag waren en die voortgezet of uitgebreid zijn, maar vele acties waren nieuw in 2019. Daarvan is binnen alle drie de deelakkoorden het grootste gedeelte inmiddels in voorbereiding (14% voor roken, 17% voor overgewicht en 20% voor problematisch

alcoholgebruik) of in uitvoering (62% voor roken, 80% voor overgewicht en 65% voor problematisch alcoholgebruik). Dit is een vooruitgang vergeleken met eind 2018, toen voor een klein deel van de afspraken al gestart was met de uitvoering: 30% voor roken, 29% voor overgewicht en 23% voor problematisch alcoholgebruik. Een klein deel van de afspraken was eind 2019 nog niet opgestart: 8% bij roken, 0% bij overgewicht en 10% bij problematisch alcoholgebruik. Alle afspraken gericht op zwangere vrouwen, mensen met een beperking of mensen met een lagere sociaal-economische status zijn in uitvoering. Vier van de vijf afspraken specifiek gericht op hoger opgeleiden zijn in uitvoering, de laatste is in voorbereiding. Een klein deel van de afspraken was eind 2019 afgerond; 3% bij roken, 2% bij overgewicht en 5% bij problematisch alcoholgebruik.

Het deelakkoord roken bestaat voor ongeveer een vijfde uit inspanningsverplichtingen. Binnen het deelakkoord overgewicht is een aanzienlijk deel van de afspraken procesafspraken. In het deelakkoord problematisch alcoholgebruik betreft ongeveer een derde van de afspraken onderzoeken of evaluaties. Daarnaast is in alle deelakkoorden een gedeelte van de doelstellingen en afspraken vrijblijvend geformuleerd. In die gevallen was onduidelijk wanneer de afspraak plaats zou vinden, door welke partij het uitgevoerd zou worden of wat de concrete uitkomst was. Met name voor bovenstaande typen afspraken was de aangeleverde informatie over de

voortgang van de afspraken niet altijd cijfermatig of concreet. Daarnaast heeft een aanzienlijk deel van de partijen door de recente start (nog) weinig cijfermatige informatie beschikbaar over de voortgang. Deze rapportage over de voortgang van de afspraken in 2019 betreft dan ook grotendeels beschrijvende informatie. Concrete cijfermatige voortgangsinformatie is essentieel voor het rapporteren en duiden van de voortgang en voor het berekenen van de impact van de doelstellingen en afspraken op het behalen van de ambities. Veel partijen hebben aangegeven in 2020 een cijfermatige uitvraag naar informatie op te zetten. Daarmee is de verwachting dat in de rapportage over 2020 meer cijfermatige voortgang gerapporteerd kan worden.

Doordat de uitvoering van de afspraken binnen het NPA pas een jaar onderweg is kan de voortgang over 2019 nog niet gerelateerd worden aan het al dan niet behalen van de ambities in 2040. De quickscan van de mogelijke impact van het Nationaal Preventieakkoord die het RIVM uitvoerde in 2018 is daarom de meest recente indicatie voor het behalen van de gestelde ambities met de afspraken en doelstellingen in het akkoord¹. Het RIVM zal jaarlijks rapporteren over de voortgang van het Nationaal Preventieakkoord. Eens in de vier jaar zal deze rapportage aangevuld worden met een doorrekening van de impact van de afspraken en doelstellingen in het NPA om vast te stellen of de ambities van 2040 worden behaald.

6

Referenties

1. RIVM, 2018, Quickscan mogelijke impact Nationaal Preventieakkoord.
2. <https://www.staatvenz.nl/kerncijfers/roken> [geraadpleegd mei 2020].
3. <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/roken/cijfers-context/trends#node-trend-roken-naar-opleiding> [geraadpleegd mei 2020].
4. <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/roken/cijfers-context/trends#node-trend-rookgedrag-scholieren> [geraadpleegd mei 2020]. Cijfers over 2019 zijn verstrekt door het Trimbos Instituut.
5. Scheffers-van Schayck T, den Hollander W, van Belzen E, Monshouwer K, Tuithof M. Monitor middelengebruik en zwangerschap 2018. Middelengebruik van vrouwen en hun partners vóór, tijdens en na de zwangerschap. Utrecht, Trimbos Instituut, 2019.
6. Trimbos Instituut, 2019. Feiten over roken.
7. <https://www.tobaccofreehealthcare.org/standards/overview> [geraadpleegd mei 2020].
8. <https://www.staatvenz.nl/kerncijfers/overgewicht-jongeren> [geraadpleegd mei 2020].
9. <https://www.staatvenz.nl/kerncijfers/overgewicht> [geraadpleegd mei 2020].
10. <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/overgewicht/cijfers-context/trends#node-trend-overgewicht-naar-opleiding> [geraadpleegd mei 2020].
11. <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/overgewicht/cijfers-context/trends#node-trend-obesitas-naar-opleiding> [geraadpleegd mei 2020].
12. <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/diabetes-mellitus/cijfers-context/trends#node-trend-voorkomen-diabetes-mellitus> [geraadpleegd mei 2020].
13. <https://www.voedingscentrum.nl/professionals/gezonde-eetomgeving/criteria-van-de-richtlijn-gezondere-eetomgevingen.aspx> [geraadpleegd mei 2020].
14. <https://www.gezondheidsraad.nl/documenten/adviezen/2017/08/22/beweegrichtlijnen-2017> [geraadpleegd mei 2020].
15. <https://www.staatvenz.nl/kerncijfers/alcoholgebruik-overmatige-drinkers> [geraadpleegd mei 2020].
16. <https://www.staatvenz.nl/kerncijfers/alcohol-zwaar-drinken> [geraadpleegd mei 2020].
17. <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/alcoholgebruik/cijfers-context/trends#node-trend-alcoholgebruik-scholieren> [geraadpleegd mei 2020]. Cijfers over 2019 zijn verstrekt door het Trimbos Instituut.

Dit is een uitgave van:

**Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu**

Postbus 1 | 3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

Juni 2020

De zorg voor morgen begint vandaag